

OPINNÄYTETYÖ

Fyysiset rajat opetuksessa erityistä tukea tarvitseville lapsille

Kosketuspohjaiset sivut Valteri-koulu Onervan käyttöön

Aino Karisaari & Iris Toiviainen

Tulkki (AMK)

Tulkkaus ja kommunikaatio-ohjaus

(240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika

(4/2024)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Koulutuksen nimi, Tulkki (AMK) Tulkkaus ja kommunikaatio-ohjaus

Tekijät: Aino Karisaari & Iris Toiviainen

Opinnäytetyön nimi: Fyysiset rajat opetuksessa erityistä tukea tarvitseville lapsille.
Kosketuspohjaiset sivut Valteri-koulu Onervan käyttöön.

Sivumäärä: 42 ja 5 liitesivua

Työn ohjaaja(t): Hanna-Kaisa Turja

Työn tilaaja(t): Valteri-koulu Onerva

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda kosketuspohjaiset sivut fyysistä rajoista erityistä tukea tarvitsevien lasten käyttöön. Tavoitteena oli luoda sivut menetelmäksi, joilla voidaan käsitellä fyysisiä rajoja opetus- ja ohjaustilanteissa. Opinnäytetyön tilaajana toimii opetus- ja ohjauskeskus Valteri-koulu Onerva, jolta tuli tarve aiheen käsittelylle.

Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena. Tuotoksena luotiin kaksi kappaletta kosketuspohjaisia sivuja, jotka käsittelevät fyysisiä rajoja nukun avulla. Nukkeen tuotiin näkyväksi kehonosat, joihin on soveliaista koskettaa. Erotettavat kehonosat korostettiin eri materiaalilla muusta käytetystä materiaalista. Kosketuspohjaisten sivujen tueksi luotiin yhden sivun mittainen esite. Esitteessä kuvattiin nukun ulkoasua ja sen käyttömahdollisuuksia.

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä. Kyselyn avulla kerättiin tietoa, miten ja millä menetelmillä voidaan opettaa ja ohjata lasta fyysisistä rajoista. Kyselystä tulleiden vastausten perusteella pohdittiin, kuinka kosketuspohjaiset sivut soveltuvat vastauksista tulleisiin tilanteisiin sekä miten kosketuspohjaiset sivut voisivat soveltua myös muihin tilanteisiin.

Koskettelukirjat herättävät ihmisessä eri aisteja, kuten tunto- ja kuuloaistia. Kirjoissa käytettävät eri materiaalit ovat erotettavissa tunnustelemalla ja niissä voidaan käyttää kuuloaistia herättäviä ominaisuuksia. Kaiken keskiössä on kosketus. Fyysiset rajat ovat rajojen asettamista kosketukselle. Kosketuksella voidaan välittää erilaisia tuntemuksia ja viestiä eri asioita. Kehotunnekasvatus ohjaa lasta tuntemaan oman kehonsa ja sen oikeudet.

Asiasanat: kosketus, koskettelukirjat, saavutettavuus, erityiskoulut

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences

Name of the Degree Programme: Interpreting and communication guidance

Author: Aino Karisaari & Iris Toiviainen

Title: Physical boundaries in teaching for children with special needs. Touch-based pages for use by Valteri-school Onerva.

Number of Pages: 42 and 5 attachment pages

Supervisor(s): Hanna-Kaisa Turja

Commissioned by: Valteri-school Onerva

The goal of the thesis was to create touch-based pages for use by children with special needs. The goal was to create the pages as a method that can be used to deal with physical boundaries in teaching and guidance situations. The teaching and guidance center Valteri-school Onerva acts as the client of the thesis. They expressed the need to process the topic.

The thesis has been implemented as a functional one. As a result, we created two touch-based pages that deal with physical boundaries with the help of a doll. Those body parts, which are suitable to touch, were made visible in the doll. The separable body parts were highlighted with a different material from the rest of the material used. We also created a one-page brochure to support the touch-based pages. The brochure described the appearance of the doll and its possibilities of use.

A questionnaire was used as the data collection method. With the help of the survey, information was collected on how and with what methods a child can be taught and guided about physical limits. Based on the answers from the survey, we thought about how touch-based pages are suitable for the situations that came from the answers and how touch-based pages could also be used in other situations.

Touchbooks awaken different senses in a person, such as the sense of touch and hearing. The different materials used in these books can be distinguished by feeling and they can use properties that stimulate the sense of hearing. At the center of everything is touch. Physical boundaries are setting boundaries for touch. A touch can convey different sensations and communicate different things. Body awareness education guides the child to know their own body and its rights.

Keywords: touch, touchbooks, accessibility, special schools

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	9
	2.1 Valteri-koulu Onerva	9
	2.2 Kohderyhmä.....	9
	2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö	10
3	KOSKETTELUKIRJAT	11
	3.1 Koskettelukirjojen käyttäjäkunta	11
	3.2 Koskettelukirjojen hyödyt.....	12
4	FYYSISET RAJAT	14
	4.1 Kosketus.....	15
	4.2 Kehotunnekasvatus	16
5	KYSELY KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TUKENA	18
	5.1 Kysely	18
	5.2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	20
	5.3 Aineiston analysointi	21
	5.4 Opinnäytetyön eettisyys.....	24
6	KOSKETUSPOHJAISET SIVUT	27
	6.1 Aloitukset ja suunnittelu	27
	6.2 Sivujen valmistus	31
	6.3 Valmiit sivut	33
	6.4 Esite sivuista	36

6.5 Kosketuspohjaisten sivujen soveltuvuus kyselyn vastauksiin	37
7 POHDINTA.....	39
LÄHTEET	43

1 JOHDANTO

Jokaisella on oikeus omiin rajoihin. Jokainen voi asettaa omat fyysiset rajat, joilla määritetään, kuinka lähelle toinen ihminen saa tulla. Fyysisillä rajoilla asetetaan oma tila, johon ei tulla ilman lupaa (Vaaranen 2021). Myös jokaisella on oikeus seksuaalioikeuksiin, johon kuuluu muun muassa oikeus itsensä suojeluun. Kehollinen koskemattomuus liitetään osaksi tähän. (Väestöliitto 2019.) Pienten lasten kanssa seksuaalikasvatuksen sijasta käytetään mieluummin kehotunnekasvatus -käsitettä. Kehotunnekasvatuksessa opetetaan lapselle tietoa omasta tunteistaan, kehostaan ja oikeuksistaan ikä- ja kehitystasoisesti. (Väestöliitto 2024.) Lapsilla on oikeuksia, jotka turvataan lasten oikeuksien sopimuksessa (Lapsen oikeudet 2024). Lapsille on tärkeää tuoda esille heidän ihmisoikeutensa. Lisäksi heille on mahdollistettava turvataitojen oppiminen. (Ala-Luhtala & Lottes & Valkama 2014, 14.) Turvataidoilla annetaan lapselle tietoa ja keinoja, kuinka suojella ja puolustaa itseään ja kehoaan (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023).

Saavutettavuus korostaa yhdenvertaisuutta. Saavutettavuus merkitsee sitä, että jokaisella on mahdollisuus yhdenvertaiseen palveluun. Viestinnän saavutettavuus on osa saavutettavuutta, jossa pyritään luomaan viestinnän käytöstä vielä monipuolisempaa ja vaivatonta jokaiselle käyttäjälle. Pyritään siihen, että viestintä on rakennettu niin, että se saavuttaa jokaisen ihmisen. (Hirvonen & Kinnunen & Tiittula 2020, 9–10.)

Tässä opinnäytetyössä fyysisillä rajoilla tarkoitetaan kehollista koskemattomuutta ja mihin on soveliasta koskettaa toista henkilöä. Opinnäytetyön tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa kaksi kosketuspohjaista sivua erityistä tukea tarvitseville lapsille, jotka käsittelevät fyysisiä rajoja. Sivujen lisäksi loimme kyselyn, jolla kartoitettiin opetus- ja ohjaustilanteita, joissa käsitellään fyysisiä rajoja. Kyselyn vastauksista saimme tietoa muun muassa siitä, miten ja millä menetelmillä fyysisistä rajoista voidaan opettaa ja ohjata lasta. Kirjallisen osuuden lisäksi valmistimme kaksi kappaletta kosketuspohjaisia sivuja, joiden tarkoituksena on toimia yhtenä menetelmänä fyysisten rajojen ohjaus- ja opetustilanteissa. Kyselystä saatujen vastausten perusteella pohdimme, miten kosketuspohjaiset sivut soveltuisivat vastauksista tullessiin tilanteisiin. Lisäksi 7. Pohdinta -luvussa pohdimme sivujen soveltuvuutta muihin tilanteisiin eli miten sivuja voisi myös muuten käyttää. Tämän aiheen käsittelyllä haluamme nostaa fyysiset rajat aiheena pinnalle.

Koskettelukirjat ovat kuvakirjoja, jotka sisältävät kosketeltavia kuvia. Kuvat luodaan kirjoihin eri materiaaleja hyödyntäen. (Celia 2019, 3.) Kosketuspohjaiset sivut perustuvat koskettelukirjaan, sillä sivut on luotu samalla tyylillä kuin kirja, mutta pelkkinä irtosivuina. Päädyimme sivujen luontiin kirjan sijasta, koska opinnäytetyömme aiheen käsittely ja käytännön toteutus voisi olla irtosivujen avulla helpompaa. Näin kosketuspohjaisten sivujen käyttäjän on helpompi käyttää sivuja, kun sivut ovat erillisinä ja käteen sopivaksi luotuna. Käsittelemme fyysisiä rajoja kosketuspohjaisilla sivuilla myönteisestä näkökulmasta, sillä tarkoituksena ei ole kieltää kosketusta. Sivujen tarkoitus on osoittaa kehonosat, jotka ovat sallittuja kosketukselle.

Opinnäytetyön tilaajana toimii Jyväskylässä sijaitseva oppimis- ja ohjauskeskus Valteri-koulu Onerva, jolta tuli tarve opinnäytetyölle. Kosketuspohjaisten sivujen kohderyhmänä on erityistä tukea tarvitsevat lapset Valteri-koulu Onervassa. Erityistä tukea tarvitseva lapsi voidaan määritellä monin eri tavoin. Muun muassa sosiaalihuoltolaki määrittelee erityistä tukea tarvitsevan lapsen siten, kun kasvuolosuhteet eivät tarjoa riittävää suojaa lapsen kehitykselle tai terveydelle. Myös lapsi voi itse käyttöksellään vaarantaa itsensä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 3§.)

Koskettelukirjoista on tehty aiemmin opinnäytetöitä. Muun muassa Sara Kujanpää ja Karita Toivanen (2023) ovat tehneet opinnäytetyön Moniaistiset koskettelukirjat: Yhdenvertaisen lukemisen edistäminen ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Opinnäytetyössä tutkittiin moniaististen koskettelukirjojen roolia yhdenvertaisen lukemisen edistämässä ja varhaisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Kujanpää ja Toivanen loivat kaksi koskettelukirjaa saavutettavuuskirjasto Celian kokoelmaan, jotka ovat kaikkien lainattavissa. Saara Martin, Essi Tähkä ja Lilli Willem (2018) ovat luoneet opinnäytetyön Missä menee mun rajat? Toimintapiste Lasten oikeuksien päivän -tapahtumassa. Opinnäytetyön liittyy rajoihin ja työn tavoitteena oli tarjota keinoja itsensä suojeluun ja lisätä nuorten ymmärrystä, kuinka omia rajoja voidaan puolustaa. Opinnäytetyössä yhdistyy sekä kosketeltava materiaali että rajojen käsittely.

Opinnäytetyön aihetta tarkastellaan teorian tiedon sekä kyselyn pohjalta. Toisessa pääluvussa esitellään opinnäytetyön tilaaja ja toimintaympäristö. Valteri-koulu Onervaa ja kohderyhmää avataan tässä luvussa tarkemmin. Kolmannessa pääluvussa käsitellään koskettelukirjoja sekä niiden hyötyjä ja käyttäjiä. Neljännessä pääluvussa määritellään fyysiset rajat ja kosketuksen merkitys.

Fyysisistä rajoista käsitteenä oli itsessään vaikea löytää luotettavaa lähdetietoa, joten siksi teoriassa tuli pohtia niitä tekijöitä, jotka liittyvät fyysisiin rajoihin. Tästä syystä teoriaosuudessa käsitellään muun muassa kosketusta ja siihen liittyviä käsitteitä.

Viides pääluke käsittelee kehittämistehtävän tueksi luotua kyselyä sekä sen analysointia. Viidennessä pääluvussa käsitellään myös opinnäytetyön eettisyyttä. Kuudennessa pääluvussa käsitellään kosketuspohjaisten sivujen tekovaiheita. Kuudennessa luvussa pohditaan myös kosketuspohjaisten sivujen soveltuminen kyselystä tulleiden vastausten tilanteisiin. Seitsemännessä eli viimeisessä pääluvussa pohditaan opinnäytetyön aikana syntyneitä ajatuksia ja pohdintaa opinnäytetyön onnistumisesta.

2 TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Tämä luku käsittelee opinnäytetyön tilaajaa ja toimintaympäristöä. Käsittelemme ensin siis näitä. Kerromme myös opinnäytetyön tuotoksen kohderyhmästä tarkemmin. Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena. Tässä luvussa kuvaamme myös toiminnallisen opinnäytetyön piirteitä.

2.1 Valteri-koulu Onerva

Opinnäytetyömme tilaajana toimii Valteri-koulu Onerva. Onerva on osa valtakunnallista Oppimis- ja ohjauskeskus Valteria ja se toimii Opetushallituksen alaisuudessa. Onerva sijaitsee Jyväskylässä. Koulupaikka Valteri-koulussa on tarkoitettu oppilaille, jotka ovat erityisen tuen piirissä ja joiden koulunkäyntiä ei voida toteuttaa jossakin koulupolun vaiheessa tarkoituksenmukaisella tavalla omalla kotipaikkakunnalla. (Valteri 2023.) Valteri-koulu Onerva valikoitui opinnäytetyömme tilaajaksi, koska heiltä tuli tarve fyysisten rajojen käsittelylle. Tämän lisäksi he olivat kiinnostuneita siitä, miten aihetta voitaisiin käsitellä tunnusteltavan materiaalin kautta.

Valteri-koulu Onervassa valmistetaan erilaisia koskettelukirjoja. Heidän koskettelukirjansa sisältävät muun muassa erilaisia satuja ja tarinoita. Esimerkiksi Punahilkasta on tehty oma koskettelukirja. Kirjoissa käytetään monia eri materiaaleja esimerkiksi puuta sekä erilaisia kankaita. Kirjat ovat monipuolisia ja henkilökunta valmistaa niitä pitkin lukuvuotta. Onervassa ei ole koskettelukirjaa, jossa aiheena olisi fyysiset rajat tai kosketus jollain tapaa. Tällaisen aiheen käsittelylle oli tarvetta ja siksi päätimme tarttua tekemään kosketuspohjaiset sivut, joissa aiheena on fyysiset rajat.

2.2 Kohderyhmä

Opinnäytetyön tuotoksen kohderyhmänä ovat erityistä tukea tarvitsevat lapset Valteri-koulu Onervassa ja sivut ovat suunnattu erityisesti 7–12-vuotiaille oppilaille. Erityistä tukea tarvitseva lapsi voidaan määritellä niin, että oppilaille, joiden kehityksen, oppimisen ja kasvun tavoitteiden toteutus ei toteudu muilla tukikeinoilla riittävästi, annetaan erityistä tukea. Oppilaille järjestetään erityinen tuki pidennetyin tai yleisen oppivelvollisuuden mukana, joka muodostuu erityisopetuksen lisäksi muusta tuesta. Oppimisen sekä koulukäynnin tuki on jaettu kolmeen tukeen, jotka ovat yleinen, tehostettu ja erityinen.

Jos yleinen tuki on riittämätön, voidaan antaa tehostettua tukea. Mikäli sekään ei riitä, voidaan myöntää erityistä tukea. (Tilastokeskus 2023.)

Jo varhaiskasvatuksessa lapsella on oikeus saada tukea. Tuki voi olla joko yleistä, tehostettua tai erityistä. Varhaiskasvatuksessa olevat lapset saavat yleistä tukea, jossa tukea tarvitaan esimerkiksi pukeutumisessa, kielen kehityksessä tai leikkimistilanteissa. Jos yleinen tuki ei riitä, voidaan antaa tehostettua tukea. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin tarvitsee ja diagnoosia ei edellytetä tehostetun tuen aloittamisessa. Jos tehostettu tuki ei ole riittävää, voidaan antaa erityistä tukea. Erityistä tukea voidaan antaa myös silloin, kun lapsi tarvitsee esimerkiksi vamman vuoksi erityistä tukea. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024.) Varhaiskasvatuslakiin astui voimaan 1.8.2022 muutos, joka vahvistaa lapsen tukea. Oikeanmukaisella tuella edistetään lapsen oppimista, kehitystä sekä koko hyvinvointia. Lähtökohtana tuen järjestämiselle on lapsen tarpeet hyvinvointiin, kehitykseen ja oppimiseen. Myös lapsen vahvuudet. (Opetushallitus 2024.)

2.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen. Toiminnallinen opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja on yksi tutkimuksellisen kehittämisen tavoista, jossa luodaan jokin tuotos. Tuotoksen tulee palvella toimintaympäristön arjen käytäntöjä tai kohderyhmää. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotoksen ja raportin avulla osoitetaan ammatillisuus ja raporttiin kirjataan kaikki valinnat ja päätökset liittyen tuotoksen valmistumiseen. Kaikki tuotoksen valmistukseen vaikuttavat päätökset ja valinnat tulee kirjata perustellusti raporttiin. (Vilkkä 2021; Vilkkä & Airaksinen 2003; Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 9.) Tässä opinnäytetyössä kehittämistehtäväksi valikoitui kosketuspohjaisten sivujen teko sekä niiden soveltuminen kyselystä tulleisiin vastauksiin. Kyselyn avulla siis kartoitettiin, miten ja minkälaisilla menetelmillä voidaan opettaa lasta fyysisistä rajoista. Kyselyn vastauksien perusteella pohdimme, miten kosketuspohjaiset sivut voisivat tukea ohjaustilanteita ja miten niitä voisi hyödyntää niissä.

3 KOSKETTELUKIRJAT

Koskettelukirjat ovat kuvakirjoja, jotka ovat luonteeltaan värikkäitä ja ne sisältävät tunnusteltavia kuvia. Koskettelukirjoissa on kolmiulotteisia kuvia ja kaikki kuvat ovat valmistettu hyödyntäen erilaisia materiaaleja. Koskettelukirjat auttavat muun muassa hienomotoristen taitojen harjoittamisessa. Niiden avulla voidaan myös oppia uusia sanoja ja käsitteitä. (Celia 2023a.) Koskettelukirjat aktivoivat kirjan käyttäjän aisteja monin tavoin. Esimerkiksi kirkkaiden ja selkeiden kontrastien käyttäminen hyödyntää näköaistia. Myös tunto- ja kuuloaistit stimuloituvat erilaisten materiaalien ansiosta. (Celia 2019, 3.)

Koskettelukirjat sisältävät kuvia ja tekstiä. Teksti on yleensä myös pistekirjoitettuna kirjaan. Sokeat ja vaikeasti heikkonäköiset käyttävät pistekirjoitusta, sillä se on heidän luku- ja kirjoitustaitonsa. Pistekirjoitus on kohokirjoitusta, jonka on kehittänyt Louis Braille vuonna 1824. Pistekirjoitusta luetaan sormia liikuttamalla. Pistekirjoitusjärjestelmä sisältää kuusi pistettä, joista saadaan muodostettua aakkoset ja välimerkit. (Näkövammaisten liitto 2023.) Pistetekniikkaa käytävillä henkilöillä on yleensä jäljellä olevaa näköä sen verran, että sitä voidaan hyödyntää optisilla apuvälineillä esimerkiksi silmälasien avulla. Kuitenkin näkökyky on liian heikko tavallisen mustavalkotekstin lukemiseen, joten silloin käytetään yleensä apuna pistekirjoitusta ja optisia apuvälineitä. (Kangasaho 2006, 99–100.)

Saavutettavuuskirjasto Celia on valtion erikoiskirjasto, joka tekee yhteistyötä kirjastojen, kustantajien ja koulujen kanssa. Celia tarjoaa kirjallisuutta saavutettavassa muodossa ja tukee yhdenvertaisuutta lukemisessa ja oppimisessa. Kirjaston kirjojen käyttäjinä toimivat he, joilla lukivaikeuden, sairauden, vamman tai saman tapaisen syyn vuoksi tavallisen kirjan lukeminen on vaikeaa. Celia valmistaa sekä kauno- että tietokirjallisuutta ja myös oppikirjoja saavutettavaan muotoon. (Celia 2023b.)

3.1 Koskettelukirjojen käyttäjäkunta

Koskettelukirjat soveltuvat muun muassa pienten lasten, näkövammaisten, erityistä tukea tarvitsevien lasten ja kehitysvammaisten käyttöön. Näkövammaisen voi olla heikkonäköinen tai täysin sokea. Henkilö määritellään näkövammaiseksi, jos hänen paremman silmän laseilla korjattu näöntarkkuutensa on heikompi kuin 0.3.

Henkilö määritellään sokeaksi, jos hänen paremman silmän laseilla korjattu näöntarkkuutensa on alle 0.05 tai näkökenttä on supistunut halkaisijaltaan alle 20 asteeseen.

Heikkonäköiset voivat esimerkiksi liikkua ilman valkoista keppiä, mutta eivät näe lukea. Myös hämäräsokeus ja häikäistymisherkkyys liittyvät usein heikkonäköisyyteen. On harvinaista olla täysin sokea, sillä sokeat voivat nähdä esimerkiksi joitain hahmoja tai valoja. Henkilö määritellään toiminnallisesti sokeaksi silloin, kun suuntausnäkö tai lukunäkö on menetetty, mutta hän saattaa pystyä lukemaan käyttäen apunaan erityisapuvälineitä. (Näkövammaisten liitto 2022.)

Kehitysvammaisuus tarkoittaa vaikeutta ymmärtää uusia asioita ja oppia. Kehitysvamma voi olla lievä tai vaikea. Henkilö, jolla on lievä kehitysvamma, tarvitsee tukea joillakin elämänalueilla ja tulee toimeen melko itsenäisesti. Henkilö, jolla on vaikea kehitysvamma, tarvitsee jatkuvaa tukea. (Kehitysvammaliitto 2023a.) Maailman terveysjärjestö (WHO) tautiluokitus, ICD-10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) määrittää älyllisen kehitysvammaisuuden siten, että se on tila, jossa henkinen suorituskyky ei ole kehittynyt täydellisesti tai ollenkaan. Kehitysiässä ilmaantuvat taidot esimerkiksi kognitiiviset tai motoriset taidot eivät ole kehittyneet tavanomaisesti. Älyllinen kehitysvammaisuus saattaa näkyä jonkin psyykkisen tai fyysisen tilan kanssa tai itsekseen. (Kaski & Manninen & Pihko 2012, 16.) Raskauden aikana voidaan todeta tietyt periytyvät hermoston kehityshäiriöt tai kromosomipoikkeavuudet. Kuitenkin lapsen kehitysvammaisuutta voidaan havahtua epäilemään jo lapsen ensimmäisten vuosien varrella. (Kaski & Manninen & Pihko 2012, 25.)

3.2 Koskettelukirjojen hyödyt

Koskettelukirjoista on monenlaista hyötyä, sillä ne ovat hyvin saavutettavia eri syistä. Käsitteellä saavutettavuus tarkoitetaan useimmiten muuta kuin fyysistä ympäristöä. Esimerkiksi viestintä, palvelut ja verkkosivut tulisi toteuttaa niin, että ne olisivat monenlaisille käyttäjille soveltuvia ja saavutettavia. Ihmisten moninaisuuden huomioon ottavat asenteet ja ilmapiiri on myös saavutettavuutta. (Invalidiliitto 2023.) Tiedon saavutettavuus on yksi tärkeä osa-alue saavutettavuudessa. Kun puhutaan tiedon saavutettavuudesta, tarkoitetaan sillä ymmärtämisen helpottamista. Viestien tulee tavoittaa kaikki käyttäjät, mikä on viestinnän sekä tiedottamisen saavutettavuuden ja esteettömyyden ydin. Näitä käyttäjiä voivat olla esimerkiksi ikäihmiset, maahanmuuttajat ja vammaiset henkilöt. (Kehitysvammaliitto 2023b.)

Koskettelukirjat ovat saavutettavia niiden moniaistisuuden vuoksi ja ne saavuttavat useita käyttäjäryhmiä. Ne auttavat muun muassa hienomotoristen taitojen sekä aistien harjaannuttamisessa. Koskettelukirjojen avulla voidaan myös opetella uusia sanoja sekä kehittää pistelukutaitoa. Kaiken kaikkiaan koskettelukirjat mahdollistavat maailman tulkitsemisen ja hahmottamisen oppimisen. (Ruulio 2022, 36.) Koskettelukirjojen avulla voidaan oppia uutta, herätellä eri aisteja sekä konkretisoida sisältöjä tunnusteltavien kuvien avulla.

Koskettelukirjoissa korostuu erityisesti tuntoaisti. Pistekirjoituksen avulla henkilöt, joilla on näkövamma pystyvät myös lukemaan kirjaa sekä tunnustelemaan kuvia, jotka konkretisoivat kirjan sisältöä. Koskettelukirjoihin voidaan liittää myös kuuloaistia herättäviä ominaisuuksia. Äänet tekevät kirjan sisällöstä vielä monipuolisemman ja tekevät siitä todentuntuisen. Pieni äänilähdekin riittää esimerkiksi kulkunen. (Celia 2019, 15.) Värien käyttö ja selkeät kontrastit ovat hyödyllisiä myös henkilölle, joka hyödyntää näköaistia koskettelukirjojen tunnustelussa (Celia 2019, 3).

4 FYYSISET RAJAT

Muun muassa Väestöliitto (2022) on kirjoittanut rajoista ja niiden merkityksistä. Väestöliiton mukaan omat rajat kuuluvat seksuaalioikeuksiin. Seksuaalioikeuksiin lukeutuu oikeus päättää omista asioista, jotka liittyvät seksuaalisuuteen sekä oikeus keholliseen koskemattomuuteen. Rajojen asettaminen luo näkyväksi, mitkä asiat tuntuvat ja mitkä eivät tunnu sopivilta itselleen. Omien fyysisten rajojen asettaminen tuo ilmi muun muassa sen, mihin saa koskettaa tai miten lähelle muut saavat tulla. Väestöliiton mukaan rajoihin kuuluu oman kehon suojaamisen osaaminen sekä toisen rajojen kunnioittaminen. Omalla toiminnalla ei tule satuttaa muita tai loukata toisten kehollista koskemattomuutta.

Yksilön omat rajat kuuluvat osaksi perusoikeuksia ja niiden mukaan yksilöllä on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Ihmisoikeuksiin lukeutuu muun muassa sananvapaus, syrjinnän kieltä sekä oikeus yksityisyyteen (Ihmisoikeusliitto 2024). Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvataan kaikkia ihmisiä koskevat ihmisoikeudet (Oikeusministeriö 2023). Ihmisoikeuksiin kuuluu myös seksuaalioikeudet, joiden mukaan oikeus keholliseen koskemattomuuteen kuuluu kaikille (Ihmisoikeudet.net 2024). Ihmisoikeudet pätevät myös lapsiin. Lapsen oikeuksien sopimuksella turvataan lasten oikeudet ja ne kuuluvat jokaiselle lapselle. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lasta ei tule syrjiä esimerkiksi hänen sukupuolensa tai vammaisuuden perusteella. Oikeuksien toteutumisella taataan lapselle turvallinen kasvuympäristö ja hyvä elämä. (Lapsen oikeudet 2024.)

Lasten oikeuksiin kuuluu myös turvataidot. Kun lapselle opetetaan turvataitoja, hän voi oppia keinoja, joiden avulla välttää joutumasta esimerkiksi kiusaamisen tai ahdistelun kohteeksi tai näihin tilanteisiin joutuessaan, osaa puolustaa itseään ja omia rajojaan. Lasten turvataitokasvatus muun muassa vahvistaa vuorovaikutus- ja tunnetaitoja sekä edistää lapsen itsensä arvostamista ja itseluottamusta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023.) Koskettamiselle on myös säännöt. Näillä säännöillä tarkoitetaan sitä, että kosketus on vapaaehtoista, ja sen pitää tuntua kaikista osapuolista mukavalta. Kosketus ei saa tuntua salaisuudelta eikä sitä pidä katua jälkikäteen. Kosketuksen pitäisi tuntua kaikille sopivalta. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 95–96.)

4.1 Kosketus

Kosketuksella voidaan vaikuttaa ihmiseen. Kosketukseen reagointi on välitöntä. Reagointi tapahtuu aistimalla kosketuksen sävyä ja kosketuksen välittämää tarkoitusta. (Mäkelä 2005.) Ihmisen iho on kehon suurin elin, joten ei ole yllättävää, että sen kautta kulkevat tuntemukset ovat erittäin tärkeitä (Cacciatore, Ingman-Friberg, Kauppinen, Laru & Pekkola 2022). Kosketuksesta voi tulla mieleen ystävän halaus tai sisaruksen ärsyttäminen tökkimällä tätä sormella. Kosketuksen käsite liittyy fyysiseen vuorovaikutukseen ja tuntemiseen. Kosketus tapahtuu, kun kahden pinnan tai esineen osat koskettavat toisiaan. Kosketuksen tärkein aisti on tuntoaisti, joka sijaitsee ihossa. Tämä aisti lähettää signaaleja aivoihin, jolloin voimme havaita ja tulkita kosketuksen. Kosketus on tärkeä tapa kommunikoida ja luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. Tuntoaistin avulla saadaan informaatiota esineistä ja niiden ominaisuuksista sekä yksilön omasta kehosta. Muita aisteja täydentävät kokemukset tunnustelemalla sekä koskettelemalla auttavat hahmottamaan ympäristöä paremmin. Ihminen aistii kosketusta, kipua, kuumaa ja kylmää tuntoaistin reseptorien välityksellä. (Papunet 2023.)

Koskettajan näkökulmasta kosketus on tärkeä tapa ilmaista tunteita, välittää läheisyyttä ja luoda yhteyksiä muihin ihmisiin. Kosketuksella voimme viestiä välittämisestä ja myötätunnosta, ja sillä voimme myös vaikuttaa toisen henkilön olotilaan sekä välittää tunteita (Kinnunen & Parviainen & Haho & Jolkkonen 2019, 12). Kun kosketamme toista ihmistä, voimme ilmaista rakkautta, lohdutusta, iloa tai tukea. Kosketus voi myös auttaa meitä kommunikoimaan ja ilmaisemaan itseämme paremmin, se voi lisätä sosiaalista vuorovaikutusta ja auttaa meitä tuntemaan olomme turvalliseksi ja hyväksytyksi.

Kosketuksen vastaanottajan näkökulmasta se voi tuoda monenlaisia tuntemuksia ja vaikutuksia. Kosketus voi herättää mielihyvää, lämpöä ja turvallisuuden tunnetta, se voi myös välittää rakkautta kiintymystä ja huolenpitoa. Kosketus voi auttaa lievittämään stressiä, vähentämään ahdistusta ja levottomuutta sekä lisäämään hyvinvointia. (Henttonen 2021.) Kosketuksen yhteys näkyy ihmiskehon mielihyvä- ja rauhoittumisjärjestelmissä. Sen vaikutus näkyy kaikissa kehon perustoiminnoissa, kuten esimerkiksi sydämen sykkeessä, hengityksessä sekä hermostossa. (Kinnunen & Parviainen & Haho & Jolkkonen 2019, 13.) On kuitenkin tärkeää muistaa, että jokainen ihminen kokee kosketuksen eri tavalla ja henkilökohtaiset rajat ja mieltymykset tulee aina ottaa huomioon.

Käsitteellä sensorinen integraatio tarkoitetaan prosessia, jossa aivot vastaanottavat, yhdistävät ja tulkitsevat erilaista aistitietoa kehosta ja ympäristöstä. Aistimusten jäsentämisestä seuraa tarkoituksenmukaista toimintaa ympäristössä. (Hopsula 2019.) Aistit kuten näkö, kuulo, tunto ja haju välittävät tietoa ympäröivästä maailmasta aivoille. Sensorinen integraatio auttaa meitä ymmärtämään ja reagoimaan ympäristöömme tehokkaasti. Esimerkiksi, kun syömme ruokaa, sensorinen integraatio auttaa meitä havaitsemaan ruoan maun, hajun ja lämpötilan samanaikaisesti, jotta voimme nauttia ruuasta täysin. Se on tärkeä prosessi, joka auttaa meitä hahmottamaan ympäristöämme ja toimimaan siinä.

Kosketuksen voimakkuus voi vaihdella suuresti tilanteesta ja henkilöstä riippuen. Kosketuksen voimaa voi säädellä ja sovittaa tilanteen mukaan. Joillekin ihmisille voimakas kosketus voi olla miellyttävää ja tuntua voimauttavalta, kun taas toiset saattavat kokea sen epämiellyttävänä tai jopa ahdistavana. On tärkeää kunnioittaa toisen henkilön rajoja ja tunteita kosketuksen suhteen. Kommunikointi ja suostumuksen kysyminen ovat avainasemassa, jotta kosketus voi olla positiivinen ja miellyttävä kokemus molemmille osapuolille.

4.2 Kehotunnekasvatus

Kehotunnekasvatus on lasten kohdalla mieluummin käytetty käsite kuin seksuaalikasvatus. Lasten tarpeita ja kehitystä kuvaa paremmin käsite kehotunnekasvatus. Käsite sisältää lapsen tasoista tietoa kehosta, oikeuksista ja tunteista. 0–8-vuotiaille lapsille lasten kehotunnekasvatus on seksuaali- ja turvataitokasvatusta. (Väestöliitto 2023.)

Kehotunnekasvatus on lähestymistapa, jossa keskitytään kehon ja tunteiden yhteyteen. Kehotunnekasvatus kannustaa ihmisiä tunnistamaan, ymmärtämään sekä ilmaisemaan tunteitaan kehonsa kautta. Tämä voi sisältää esimerkiksi tunnistamaan tuntemuksia eri kehon osissa, hengityksen hallintaa ja kehotietoisuutta. Kehotunnekasvatuksen tavoitteena on luoda positiivinen suhde omaan kehoon, kehonkuvaan sekä hyvään tunteeseen itseä kohtaan omassa kehossa. Tämä auttaa lapsia kehittämään terveitä asenteita ja tunnetaitoja liittyen omaan kehoon ja itseensä. (Ingman-Friberg & Cacciatore 2016, 85.) Kehotunnekasvatus auttaa meitä kehittämään tietoisuutta omasta kehostamme ja tunteistamme, mikä voi edistää hyvinvointiamme ja auttaa meitä käsittelemään stressiä ja ahdistusta. Se voi myös auttaa meitä luomaan syvempiä yhteyksiä itseemme ja muihin ihmisiin.

Uimapukusääntö on yksi tapa opettaa lapselle oman ja toisen kehon rajoista. Uimapukusääntö on tärkeä turvataito, joka olisi hyvä opettaa jokaiselle lapselle. Sillä tarkoitetaan kehon yksityisiä alueita, jotka ovat uimapuvun alla piilossa. Näitä alueita toinen ihminen ei saa katsoa eikä koskea, eikä toinen saa puhua niistä ilman suostumusta. (Cacciatore, Kauppinen & Ingman-Friberg 2016, 96.)

5 KYSELY KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TUKENA

Kehittämistehtävän tueksi luotiin kyselylomake. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa tietoa siitä, miten ja millä menetelmillä voidaan opettaa lasta fyysisistä rajoista. Hyödynsimme kyselyn kautta saatua aineistoa kosketuspohjaisten sivujen käyttömahdollisuuksien kuvaamisessa. Ideoimme, miten kosketuspohjaiset sivut soveltuisivat kyselyn vastauksista tulleisiin tilanteisiin. Kyselyn tarkoituksena oli alun perin kerätä tietoa ja aineistoa kosketuspohjaisten sivujen luomiseen liittyen. Kuitenkin kyselyn tarkoitusperä muuttui ja vastauksia hyödynnettiin kosketuspohjaisten sivujen käyttömahdollisuuksissa.

Valitsimme kyselyn aineistonkeruumenetelmäksi, sillä se oli sopiva tapa kerätä tietoa. Koimme, että kyselyn avulla pystyisimme tavoittamaan isomman määrän ammattilaisia ja siten saada monipuolisempia ja selkeitä vastauksia. Kysely sopii silloin, kun halutaan ymmärtää, miksi ihminen toimii tietyllä tavalla tai mitä hän ajattelee (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Kyselyssä vastaajat voivat vastata heidän kokemustensa ja tietämystensä perusteella, joten siksi koimme kyselyn toimivan tällaisen tiedon keruussa. Halusimme kyselyn avulla myös saada selkeitä vastauksia vain yhteen teemaan liittyen.

5.1 Kysely

Kysely on yksi menetelmistä, jolla voi kerätä tutkimusaineistoa. Kyselytutkimuksessa tutkija luo kyselylomakkeen, johon hän kirjaa kysymyksiä vastaajalle (Vehkalahti 2019, 11). Sähköisten verkkokyselyiden suosio on kasvussa ja siksi nykyään luodaan enemmän sähköisiä kyselyitä kuin paperille tulostettuja kyselylomakkeita. Sähköiset kyselyt voidaan luoda visuaalisesti miellyttäväksi ja monipuolisiksi, sillä niihin voi liittää esimerkiksi ääni- ja videotiedostoja. Sähköiset verkkokyselyt mahdollistavat nopean lähettämisen ja vastailun. (Valli & Perkkilä 2018, 117–118.) Kyselylomake voi sisältää avoimia tai suljettuja osioita. Avoimessa osiossa kyselyn vastaaja vastaa vapaamuotoisesti ja suljetussa osiossa vastausvaihtoehdot ovat annettu valmiiksi. Valmiiden vastausvaihtoehtojen käyttäminen auttaa ja helpottaa tietojen käsittelemistä, mutta avoimista vastauksista voidaan saada sellaista tietoa, joka voisi helposti jäädä huomaamatta kokonaan. (Vehkalahti 2019, 25.) Yksi tapa lähettää verkossa luotu kysely, on lähettää se vastaanottajien sähköpostiin. Siten on helppo saada varmistus, että sama vastaaja ei vastaa useaan kertaan. (Valli & Perkkilä 2018, 119.)

Tässä opinnäytetyössä ei ole kyse tutkimuksellisesta kyselystä, sillä tarkoituksena ei ollut tutkia, vaan kerätä vastaajien tietoa ja kokemusta fyysisten rajojen opetuksesta lapsille. Kysely oli tarkoitettu toimia kehittämistehtävän eli kosketuspohjaisten sivujen tukena. Toisin sanoen tavoitteena oli siis saada tietoa, miten fyysisistä rajoista voidaan opettaa ja ohjata lapsia ja minkälaisia menetelmiä voidaan käyttää niissä tilanteissa.

Laadimme verkkokyselyn Webropol -ohjelmalla (Liite 2). Loimme saatekirjeen vastaanottajille kyselyn pohjustukseksi, jossa informoidaan kyselyyn liittyviä huomioitavia tekijöitä (Liite 1). Valitsimme Webropolin kyselyalustaksi, koska siinä on mahdollisuus nähdä yhtä aikaa monia kysymyksiä. Myös kysymykset luodaan yhteen lomakkeeseen eli uusien kysymysten avautuessa edellinen kysymys ei sulkeudu. (Valli & Perkkilä 2018, 122.) Lähetimme saatekirjeen vastaanottajien sähköpostiin, jossa oli mukana verkkokyselyn linkki. Saatekirjeessä esittelimme itsemme ja selvensimme, mistä kysely kertoo ja miksi se on luotu. Kerroimme myös, mihin saakka kysely on avoinna ja kuinka kauan kyselyn vastaamisessa menee. Arvioimme, että kyselyn vastaamisessa menisi noin 15 minuuttia. Kysely oli täysin anonymi eli vastaajien nimet tai muita henkilöllisyyden paljastavia tekijöitä ei tullut ilmi.

Kysymykset luotiin sen perusteella, mitä halusimme tietää. Opinnäytetyön tekijöillä ei ollut tietoa tai kokemusta, missä tilanteissa tai miten fyysisiä rajoja opetetaan ja ohjataan. Tästä syystä kysymyksille ei voitu asettaa valmiita vastausvaihtoehtoja. Kysely sisälsi avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset valikoituivat kyselyyn, sillä niiden avulla mahdollistettiin syvällisempi pohdinta, emmekä halunneet rajata vastausvaihtoehtoja. Vastaajat pystyivät tällä tavoin tuoda ilmi omia näkemyksiään ja kokemuksiaan aiheeseen liittyen. Kysely oli tarkoitettu alun perin seksuaalialan ammattilaisille muun muassa seksuaaliterapeuteille, koska kehittämistyöllämme pyritään käsittelemään fyysisiä rajoja. Koimme seksuaaliterapeuttien mielipiteiden ja kokemusten olevan relevantteja kyselyssä. Päädyimme kuitenkin laajentamaan vastaajien joukkoa, jotta saisimme enemmän vastauksia.

Kyselyn tarkoituksena oli alun perin saada tietoa siitä, miten fyysisistä rajoista opetetaan ja ohjataan eritoten erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Pitkän pohdinnan jälkeen päädyimme kuitenkin siihen, että kyselyyn voivat vastata myös he, joilla on kokemusta fyysisten rajojen opettamisesta yleisesti lapsille. Aloitimme kyselyn tekemisen syyskuussa vuonna 2023. Tarkoituksena oli saada lähetettyä kysely loka-marraskuun 2023 aikana, mutta pitkän hiomisen jälkeen lähetimme sen 19.1.2024. Kysely oli avoin tammikuun loppuun saakka.

Lähetimme kyselyn sähköpostitse 10 seksuaaliterapeutille- ja neuvojille, joilla ajattelimme olevan kokemusta fyysisten rajojen opettamisesta ja ohjaamisesta lapsille. Näiltä vastaanottajilta saimme vain yhden vastauksen. Vähäisen vastausmäärän vuoksi lähetimme sen uudestaan samoille vastaanottajille 2.2.2024, mutta emme saaneet vastauksia enää lisää. Siksi päädyimme lähettämään kyselyn uudelle vastaajajoukolle 15.2.2024. Kyselyssä ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin vastaajien ammattia. Kyselyssä ei ollut tarkoitus vertailla ammattilaisten vastauksia toisiinsa, vaan tarkoituksena oli saada monipuolista näkökulmaa ja kokemusta fyysisten rajojen käsittelystä. Vaikka kyselyssä pyydettiin tietoa vastaajien ammanteista, tätä ei hyödynnetty vastausten tarkastelussa. Loppujen lopuksi saimme vastauksia seksuaaliterapeutilta, erityisluokan opettajilta, sairaanhoitajalta, kotitalousopettajalta sekä erityiskoulun ohjaajalta. Kysely oli tällöin avoin 21.2.2024 saakka. Eli kysely oli kokonaisuudessaan avoin 19.1.2024 – 21.2.2024. Loppujen lopuksi saimme 7 vastausta 16:sta kyselyn vastaanottajista.

5.2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Kyselyn vastausten analysoinnissa sovelsimme aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa tutkittavasta ilmiöstä pyritään luomaan yleisluontoinen ja tiivis kuvaus, jossa on keskiössä tekstin merkitysten etsiminen. Sisällönanalyysissa dokumentteja analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Induktiivinen eli aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysi tapahtuu kolmessa eri vaiheessa. Ensin aineisto redusoidaan (pelkistetään). Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan (ryhmitellään) ja viimeisenä luodaan teoreettiset käsitteet eli toteutetaan abstrahointi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Sovelsimme näitä vaiheita kyselyn vastausten analysoinnissa.

Aineiston pelkistämässä eli redusoinnissa kaikki tutkimukselle epäolennainen karsitaan kokonaan. Pelkistämässä listataan allekkain alkuperäisilmaukset ja niiden pelkistetyt ilmaukset. Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Alkuperäisilmaukset läpikäydään niin, että niistä etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia. Ilmaisut, jotka kuvastavat samaa ilmiötä, ryhmitellään ja yhdistetään alaluokiksi. Alaluokkien nimeäminen tapahtuu alaluokkien sisällön mukaan. Analysointi jatkuu siten, että alaluokkia yhdistellään lisää, joista syntyy yläluokkia ja yläluokista yhdistetään pääluokkia. Kun aineisto on klusteroitu eli ryhmitelty, seuraa abstrahointi eli käsitteellistäminen.

Abstrahoinnissa edetään teoreettisiin käsitteisiin eli alkuperäisen datan kielellisistä ilmauksista muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 123–126.)

5.3 Aineiston analysointi

Kyselyn vastausten analysoinnissa sovellettiin induktiivista eli aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Koimme sen olevan sopivin tapa analysoida kyselyn vastauksia. Vastaukset koostuivat vastaajien mielipiteistä ja kokemuksista, joten vastausten yhtäläisyyksien löytäminen ja niistä käsitteiden muodostaminen tuntui järkevimmältä tavalta analysoida vastauksia.

Kyselyn käytöllä ei ollut tutkimuksellisia tavoitteita, vaan tarkoituksena oli kartoittaa tietoa siitä, kuinka fyysisistä rajoista voidaan opettaa lasta ja millä tavoin kosketuspohjaiset sivut voisivat soveltua näihin tilanteisiin. Analysointi tehtiin paperille kirjoittaen. Ensin kävimme vastaukset tarkasti läpi. Aloimme pelkistämään eli yksinkertaistamaan vastauksia ja karsimaan kyselylle epäolennaista tietoa yksi kysymys kerrallaan. Pelkistämisen jälkeen vastausten yhdistävistä tekijöistä luotiin alaluokkia ja niistä muodostettiin pääluokat. Vähäisten vastausmäärien ja suppean aineiston vuoksi koimme riittäväksi luoda alaluokista suoraan pääluokat.

Seuraavaksi käsittelemme ja analysoimme vastauksista tullutta tietoa. Kyselyn tarkoituksena oli saada tietoa, miten fyysisistä rajoista opetetaan ja ohjataan lasta sekä minkälaisia menetelmiä niissä käytetään. Vastaaminen tapahtui anonyymisti. Kyselyn alussa pyydettiin vastaajia kertomaan ammattinimikkeensä, mutta tätä tietoa ei hyödynnetty vastausten tarkastelussa. Vastausten analysointia tuemme nostamalla kaksi kyselystä tullutta vastausta siteerattuna. Siteeraukset viittaavat vastauksiin. Niillä todennetaan vastauksista tulleita huomioita ja tuetaan vastauksista tehtyjä analyysikappaleita. Siteeraukset merkitään heittomerkeillä ja vastausjärjestyksen numeroilla. Esimerkiksi V4 = vastaus 4.

Vastauksia hyödynsimme ideoinnissa, kuinka kosketuspohjaiset sivut soveltuisivat fyysisten rajojen opetus- ja ohjaustilanteisiin. Kerromme sivujen soveltamisesta tarkemmin alaluvussa 6.5 Kosketuspohjaisten sivujen soveltuminen kyselyn vastauksiin.

Tilanteet, joissa käsitellään fyysisiä rajoja

Kyselyn ensimmäisen kysymyksen tarkoitus oli selvittää, missä tilanteissa vastaajat käsittelevät fyysisiä rajoja. Tällä kysymyksellä halusimme kartoittaa sellaisia tilanteita, missä fyysisten rajojen käsittely voi ilmetä. Lisäksi halusimme tietää ja kerätä ideoita, miten kosketuspohjaiset sivut soveltuisivat näihin tilanteisiin. Vastaanottotilanteet, joissa käsitellään fyysisiä rajoja, olivat muun muassa seksuaalineuvonta ja seksuaalikasvatustilanteet. Myös kouluympäristössä opetus- ja ohjaustilanteet ovat tilanteita, joissa käsitellään fyysisiä rajoja. Vastausten keskeisiksi teemoiksi nousivat vastaanottotilanteet sekä opetus- ja ohjaustilanteet. Näistä teemoista muodostuivat pääluokat.

Erilaiset tavat fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa

Toisen kysymyksen tavoitteena oli selvittää vastaajien kokemuksia erilaisista tavoista, kuinka lasta voidaan opettaa ja ohjata fyysisistä rajoista. Vastausten perusteella fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa käsitellään omien ja toisten rajojen tiedostamista ja kunnioittamista. Vastauksista ilmeni myös, että kehonosien läpikäynti yhteisesti ja yksilöllisesti on yksi tapa fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa. Myös sanallinen kerronta on vastaajien mukaan yksi olennainen tapa ohjata fyysisistä rajoista. Sanallisessa kerronnassa muun muassa keskustelu ja toiminnan sanoittaminen ovat keinoja, joilla ohjata fyysisistä rajoista. Fyysisiä rajoja voidaan opettaa ja ohjata konkreettisesti. Muun muassa, kuinka kohdata ja koskettaa toista ihmistä. Keskeisiksi teemoiksi näissä vastauksissa nousi fyysisten rajojen tiedostamiseen opettaminen, sanallinen kerronta sekä fyysinen ohjaus. Näistä muodostuivat näiden vastausten pääluokat.

Eri menetelmät fyysisten rajojen opetuksessa

Kolmannen kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia menetelmiä vastaajat käyttävät fyysisten rajojen opetuksessa. Kosketuspohjaiset sivut voisivat toimia yhtenä menetelmänä niissä. Vastausten perusteella fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa käytetään muun muassa kuvamateriaalia, kirjoittamista, pikapiirtämistä, esineitä ja ympäristöä sekä videoita. Fyysisten rajojen opetuksessa voidaan siis hyödyntää monipuolista ja konkreettista opetusmateriaalia. Fyysisten rajojen opetustilanteissa käytetään myös erilaisia harjoituksia.

Harjoituksia, joita vastaajat käyttävät ovat muun muassa erilaiset tehtävät, pari- ja ryhmätyöskentely, demot ja draaman keinot sekä keholle näyttäminen. Nämä harjoitukset keskittyvät selkeästi enemmän ryhmätasoiseen opetukseen kuin yksilöopetukseen. Nämä harjoitukset ovat selvästi myös käytännön tasolla harjoittelua, kuinka kohdata toinen henkilö ja harjoitella omien fyysisten rajojen pitämistä. Kolmannen kysymyksen vastauksista nousivat keskeisiksi teemoiksi konkreettinen materiaali, harjoitukset ja sanallinen kerronta. Niistä syntyivät vastausten pääluokat.

Vastauksessa neljä tuodaan esiin konkreettisia menetelmiä, joilla ohjata lasta fyysisistä rajoista:

” (--) käytän keskustelua, sanoittamista ja keholle näyttämistä/piirtämistä ja kuvailua sekä oheismateriaalia esim. nukkeja ja biologiassa muutenkin käytettäviä oikean kokoisia ihmismalleja.” (V4)

Vastaajien oma ohjaustilanne fyysisistä rajoista

Neljännellä kysymyksellä halusimme tietää vastaajien omista ohjaustilanteista, joissa he ovat käsitelleet fyysisiä rajoja. Vastaajien tilanteita, joissa he ovat käsitelleet fyysisiä rajoja, ovat muun muassa välitunti- ja riitatilanteet sekä pari- ja ryhmäharjoitukset oppituntien aikana. Eli fyysisiä rajoja voidaan käsitellä niin vapaissa ja hetkessä tapahtuvissa kuin ohjatuissa tilanteissa. Kaikista vastauksista löytyi yhtenevänä tekijänä se, että fyysisiä rajoja käsitellään tilanteissa, joihin liittyy toisen kohtaaminen. Vastauksista muodostui pääluokaksi toisen kohtaaminen.

Muita huomioon otettavia asioita liittyen fyysisten rajojen opetukseen

Viidennellä kysymyksellä kysyttiin vastaajilta, mitä muuta voidaan huomioda, kun opetetaan fyysisistä rajoista. Kysymyksellä haettiin tietoa, mitä ei vielä välttämättä ole aiemmissa vastauksissa ilmennyt. Varsinkin tässä kysymyksessä korostuivat vastaajien kokemustieto. Tämän kysymyksen vastauksissa nousi esiin asiakkaan ymmärryksen varmistaminen ja tukeminen. Asiakkaan itsemääräämisoikeus oman kehon osista ja kosketuksesta kieltäytyminen sekä yksilöllisten tarpeiden huomiointi ovat vastauksien perusteella myös huomioitavia asioita fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa. Vastaajat nostivat huomioksi fyysisen koskemisen rajaamisen luvallisiin tilanteisiin sekä niiden rutiininomainen läpikäyminen päivittäin.

Vastauksista ilmeni, että muistuttaminen ja selkeät säännöt fyysiselle kosketukselle ovat tapoja, joilla voitaisiin turvata yksilön omat rajat. Näistä ilmi tulleista seikoista teemoiksi nousivat yksilön huomiointi ja selkeät säännöt, joista muodostuivat pääluokat. Vastauksista ilmi tulleet asiat ovat tärkeitä seikkoja, joita vastaajat huomioivat opettaessaan fyysisistä rajoista.

Muun muassa vastauksessa kolme korostuu yksilön merkitys:

”Jokaisella oppilaallani on oikeus kertoa, mitkä kohdat hän itse kehossaan kokee neutraaleiksi ja mihin kohtaan hänelle voi esim. piirtää asioita kuvailun tueksi (yläselkä, kämmenselkä, käsivarsi, mikä muu?). Kosketukselle herkäät oppilaat huomioimme myös toimissamme. Oppilas voi koska tahansa kieltää keholle piirtämisen. (--) Itsestä huolehtiminen ja suojaaminen on tärkeää oppia jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kaikkia ei tarvitse miellyttää ja kaikkeen ei tarvitse suostua.” (V3).

Kehitysehdotuksia ja toiveita

Viimeisellä kysymyksellä haluttiin saada kehityskelpoisia ideoita ja toiveita siitä, millaista aineistoa, tukea tai tietoa vastaajat toivoisivat fyysisten rajojen opetukseen liittyen, jotka palvelisivat heidän opetustapojaan parhaiten. Vastauksista kävi ilmi, että erilaiset virtuaaliset pelit, draamalliset videot ja harjoitteet sekä selkeät konkreettiset materiaalit olisivat toivottu lisä fyysisten rajojen opetustilanteisiin. Vastauksista tulleet toiveet liittyvät opetus- ja ohjaustilanteissa mahdollisesti käytettäviin menetelmiin. Vastauksista muodostuivat pääluokiksi konkreettiset harjoitukset sekä materiaalit.

5.4 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessä otimme huomioon eettisyyden. Kyselyä tehdessä pidettiin huoli, että vastaajien anonymisuus säilyy koko opinnäytetyön tekemisen ajan. Vastaajien henkilötiedot eivät olleet tiedonkeruulle olennaista, joten siksi kysely oli täysin anonymi. Jotta tietojen julkistaminen tapahtuu eettisesti oikein, tulee silloin huolehtia anonymiteettisuojasta ja luottamuksellisuudesta. Tutkittavien henkilöllisyys ei tule paljastua tietojen julkistamisessa. (Eskola & Suoranta 2008, 57.) Kyselyssä kysyttiin vastaajien ammattinimikkeitä, mutta ne eivät paljastaneet vastaajien henkilöllisyyttä. Vaikka opinnäytetyössä käytettiin sitaatteja, ei niissä näkynyt, kuka vastaaja oli.

Kyselyssä kysymykset luotiin yleisestä yksityiskohtaisempaan. Kysymykset pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeiksi, jotta vastaukset vastaisivat kysytyihin asioihin. Selkeiden kysymysten avulla haluttiin välttää myös väärinymmärrysten mahdollisuutta. Pyrittiin siis siihen, että vastaajien oli mahdollisimman helppoa ja mutkatonta vastata kyselyyn. Ensimmäinen kysely lähetettiin joukolle seksuaaliterapeutteja- ja kasvattajia. Aineistosta emme voineet päätellä, ketkä vastasivat kyselyymme.

Tiedotus ja informointi oli erityisen tärkeää lähettäessä kyselyä vastaanottajille. Informoimme vastaanottajia kyselyyn luodulla saatekirjeellä (Liite 1). Kirjoitimme informatiivisen tekstin kyselystä ja siihen liittyvistä tiedoista. Kyselyn alkuun kirjoitimme tekstin, keitä olemme, mitä kyselyllä haetaan, mihin sitä käytetään, kauan siihen on aikaa vastata ja muita kyselyyn liittyviä tärkeitä tiedotettavia asioita. Lähetimme vastaanottajille linkin kyselyyn saatekirjeeseen, jossa informoimme samat olennaiset asiat kyselyyn liittyen. Saatekirjeessä oleva informatiivinen teksti kyselyyn liittyen osoitti luottamuksellisuuden. Vastaanottajille on tärkeää antaa kunnon kattaus ja informaatio tutkimuksesta. Myös vapaaehtoisuuden korostaminen on tärkeää. (Eskola & Suoranta 2008, 56.)

Solmimme yhteistyösopimuksen yhdessä tilaajan ja koulun kanssa. Opinnäytetyön tekoon vaaditaan tilaajan, ammattikorkeakoulun sekä opiskelijan välinen yhteistyösopimus, jossa sovitaan yhteisesti opinnäytetyöhön liittyvistä asioista. Esimerkiksi aikataulusta, mahdollisista kustannuksista ja vastuusta. Sopimuksella varmistetaan yhteisistä pelisäännöistä, jotta ei syntyisi ristiriitoja tilaajan ja opiskelijan välillä. (Arene 2020, 6.)

Tiedonhaku on osa opinnäytetyöprosessia. Tietoa haetaan eri lähteistä, joka kirjataan opinnäytetyön tietoperustaan. Siksi tiedon tulee olla ajantasaista ja tieteellistä. Kriittisyys ja laadun varmistaminen on lähteiden valitsemisessa tärkeää. (Kostamo & Airaksinen & Vilka 2022, 61–62.) Opinnäytetyön tiedonhankinnassa otimme huomioon lähteiden luotettavuuden, joten siksi pyrimme käyttämään monipuolisesti lähteitä. Pyrimme vertailemaan ja arvioimaan eri lähteistä saatua tietoa, jota hyödynnettiin koko opinnäytetyön prosessin ajan. Kerätessämme tietoa opinnäytetyötämme varten, olimme lähdekriittisiä. Pyrimme käyttämään ajankohtaisia ja mahdollisimman tuoreita lähteitä, jotta lähteestä saatu tieto olisi mahdollisimman luotettavaa. Opinnäytetyössämme erotetaan lähdetieto ja oma pohdinta käyttämällä lähdeviitteitä. Tällä tavoin lähteistä otettu tieto ja oma pohdinta eivät sekoitu keskenään.

Opinnäytetyötä tehdessä noudatimme hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, joita ovat rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Opinnäytetyön raportointi tehtiin rehellisesti ja totuudenmukaisesti. Opinnäytetyössä kirjattiin tuotoksen luomisprosessiin liittyvät eri vaiheet ja tuotokseen liittyvät valinnat perusteltiin. Eri tietolähteistä kirjattu tieto merkittiin lähdeviitemerkinnällä. Vastuunkantoa sekä luotettavuutta toteutettiin etenkin kyselyn säilyttämisen osalta. Vastaukset säilytettiin vain opinnäytetyön tekijöiden kesken, eivätkä ulkopuoliset päässeet niihin käsiksi. Vastaukset säilytettiin opinnäytetyön tekijöiden Webropol -alustalle luodulla käyttäjätulilla, jonne oli pääsy vain opinnäytetyön tekijöillä. Aineisto tuhottiin opinnäytetyön valmistumisen ja arvioinnin jälkeen.

6 KOSKETUSPOHJAISET SIVUT

Opinnäytetyön tuotos on kosketuspohjaiset sivut sekä niiden käytöstä tehty esite. Tässä luvussa kerromme, kuinka valmistimme sivut vaihe vaiheelta perustellen sivujen luomiseen liittyviä valintoja. Kerromme myös, miten ja millaisen esitteen loimme kosketuspohjaisten sivujen tueksi. Tässä luvussa pohdimme myös, miten kosketuspohjaisia sivuja voisi hyödyntää kyselystä saatujen vastauksien fyysisten rajojen opetus- ja ohjaustilanteissa lapsille.

6.1 Aloitus ja suunnittelu

Tapasimme tilaajan kanssa syksyllä 2023 ja aloimme suunnittelemaan kosketuspohjaisten sivujen sisältöä. Sovimme, että sivut tulisivat käsittelemään fyysisiä rajoja nukun avulla. Nukesta näytettäisiin, mitkä kehonosat ovat soveliaita kosketukselle. Nukun avulla oppilas voisi tuntea, mitkä paikat ovat soveliaita koskettaa toista ihmistä. Alun perin ideana oli luoda koskettelukirja, mutta neuvottelujen jälkeen sovittiin tilaajan kanssa, että luodaan kosketuspohjaiset sivut kirjan sijasta. Päädyimme luomaan sivut kirjan sijasta, koska nukkea olisi siten helpompi käsitellä irtosivuissa. Nukesta tehtäisiin melko paksu ja jos niitä olisi useampi, ne eivät välttämättä asettuisi kirjaksi kovin hyvin. Lisäksi irtosivuja voitaisiin jakaa käyttäjien kesken ja sivujen nukke saataisiin näin heti näkyville.

Ensin ajattelimme, että alueet olisivat niitä alueita, joihin ei ole soveliasta koskettaa, mutta päädyimme kuitenkin niihin alueisiin, joihin voi koskettaa. Halusimme, että tätä aihetta käsiteltäisiin myönteisestä näkökulmasta. Positiivisen kasvatuksen perustana on positiivinen psykologia. Positiivinen kasvatus on kasvatusmenetelmä, joka on aikuisjohtoinen ja lapsilähtöinen, ja jossa kasvatus perustuu heidän väliselle yhteydelle. Käsitteen keskiössä on koko elämän kantavat hyvinvointitaidot sekä vahva itsetuntemus. Kasvatuksessa pyritään huomioimaan lapsen yrittämiset, vahvuudet ja onnistumiset. Kasvatuksessa huomioidaan lapsen lisäksi myös aikuisen jaksaminen ja voimavarat. Kasvatuksen toteutus tapahtuu kummankin voimavarat ja tarpeet huomioiden. (Positiivinen kasvatus 2023.)

Positiivinen psykologia määritellään perinteisen psykologian rinnalle syntyneeksi psykologian haaraksi. Siinä keskitytään vahvuuksiin ja voimavaroihin, hyvinvointiin sekä kaikkien näiden edistämiseen. Tämän tavoitteena on yksilön kaikenkattava hyvinvointi. Positiivinen psykologia tarjoaa keinon hyvään elämään. (Positiivinen kasvatus 2023.)

Tunnetaidot erotetaan positiivisessa psykologiassa kahteen osaan, joista toinen on myönteiset tunteet. Myönteisistä tunteista on paljon hyötyä, sillä niitä voi käyttää esimerkiksi ongelmatilanteiden ratkaisussa ja paremman mielen luomisessa. (Trogen 2020, 97–99.) Kun nukesta eroteltaisiin kehonosat, joihin on soveliasta koskettaa, kosketukseen lähestytetään myönteisestä näkökulmasta. Erotettaviksi alueiksi valikoitui yläselkä, kädet ja jalat. Olimme yhtä mieltä tilaajan kanssa, että juuri nuo alueet voisivat olla sopivia, sillä alueet eivät olisi liian intiimit tai arat koskettaa.

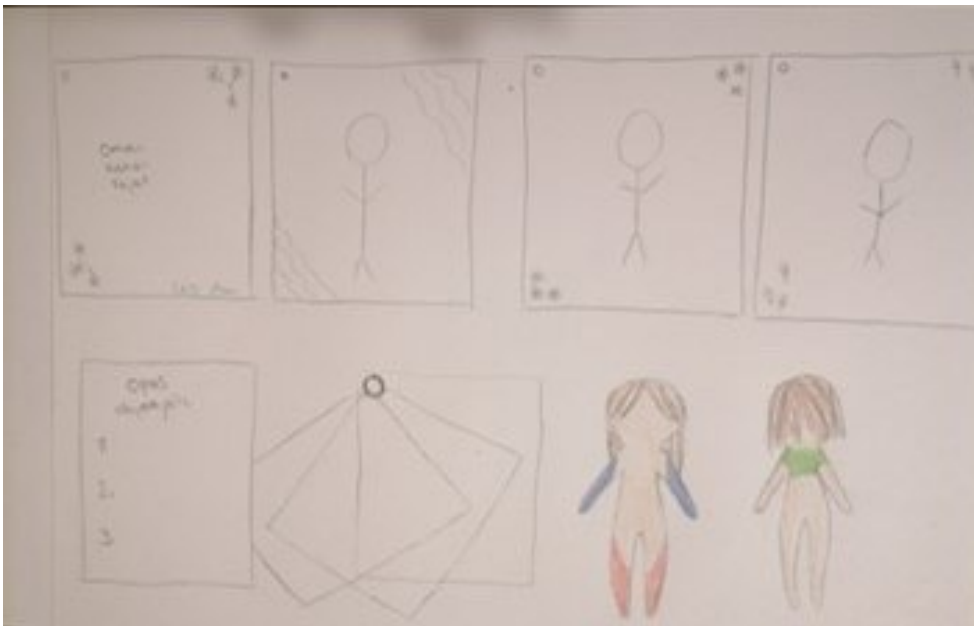
Pyrimme pitämään moninaisuuden mielessämme nukun suunnittelussa. Merriam-webster (2024) sanakirjan mukaan moninaisuudessa kaikki ihmiset otetaan huomioon riippumatta kulttuurillisesta tai etnisestä taustasta. Pohdimme muun muassa nukun väriä ja päädyimme vaaleaan väriin. Materiaalit erottuvat nukesta ja pohjaväristä. Suunnittelussa pohdimme myös nukun sukupuolta. Nukesta halusimme luoda mahdollisimman neutraalin, jolla ei ole varsinaista sukupuolta. Halusimme, että nukke pysyy neutraalilla alueella ottamatta kantaa sukupuolirooleihin, jotta nukke olisi jokaiselle käyttäjälle samaistuttava hahmo. Tämän takia emme halunneet kuvata nukkeen uimapukualueita, joilla olisi voitu viitata tähän. Uimapukualueilla tarkoitetaan niitä paikkoja, jotka jäävät uimapuvun alle piiloon. Täten meidän ei tarvinnut ottaa kantaa sen sukupuoleen. Kolmella eri sivuilla olisi siis nukke, joilta olisi erotettu erotettavat kehonosat eli yläselkä, kädet ja jalat eri materiaaleja käyttäen. Jokainen erotettava kehonosa olisi eri väreillä ja materiaaleilla, jotta ne erottuisivat parhaiten.

Sivuja tulisi olemaan kaiken kaikkiaan yhteensä viisi kappaletta: kansisivu, kolme kosketeltavaa sivua, joissa on nukke sekä loppusivu. Koska koskettelukirjoissa on yleensä myös teksti kuvien lisäksi, halusimme luoda jokaiselle sivulle oman tekstin, joissa kerrottaisiin sivujen sisällöstä sekä tietoa fyysisistä rajoista. Teksti olisi ollut myös pistekirjoitettuna. Lopulta päädyimme tilaajan kanssa kuitenkin siihen, että luomme yhden sivun esitteen sivujen sisällöistä, joka ei ole pistekirjoitettu.

Tammikuussa 2024 aloitimme suunnittelemaan paperille kosketuspohjaisia sivuja. Piirsimme mallisivut ja ideoimme, miltä ne tulisivat näyttämään. On hyvä luoda huoliteltu ja tarkka suunnitelma, miltä sivut tulevat näyttämään. Kuvista on hyvä tehdä luonnokset sekä merkata kaikki materiaalit, joita sivuissa tullaan käyttämään. (Celia 2019, 8–9.) Pohdimme muun muassa sivujen värikontrasteja ja kokoa. Miten värit sopisivat toisiinsa ja kuinka suurista sivuista tulisi? Eroteltavien kosketuspintojen väreiksi valikoimme sinisen, punaisen ja vihreän.

Nuken väriksi valitsimme vaalean, koska siten erotetut kosketeltavat pinnat erottuisivat parhaiten nukesta. Pohjaväriksi valitsimme tumman sävyn, sillä vaalea nukke sopisi hyvin tummempaan taustaan erottuakseen pohjapinnasta. Tässä vaiheessa emme suunnitelleet vielä, minkä tuntuksia materiaaleja nukessa tultaisiin käyttämään, sillä materiaalien valinnat oli tarkoitus tehdä vasta myöhemmin.

Pohdimme, kuinka sivut rakennetaan, että ne olisivat mahdollisimman tukevia. Muun muassa pahvin palaa käyttämällä voisi saada mahdollisimman tukevan sivun. Halusimme myös luoda sivuista koristeelliset lisäämällä niihin yksityiskohtia, jotta sivuissa olisi myös muuta kuin nukke. Vaikka ideana oli luoda irtosivut kirjan sijaan, halusimme jollain tapaa liittää sivut toisiinsa esimerkiksi yläkulmasta. Nukesta halusimme luoda ihmismäisen, koska ajattelimme silloin sen olevan lapselle lähestyttävämpi hahmo. Siksi halusimme liittää siihen hiukset, kasvot ja vaatteet. Emme halunneet valita tiettyä sukupuolta nukelle, koska halusimme siitä jokaiselle oppilaalle sopivan sukupuolesta riippumatta. Neutraalin nukkehahmon luomiseksi liittäisimme nukelle puolipitkät hiukset ja tasaisen vartalon.

Kuva 1. Ensimmäinen suunnitelma sivuista. Kuva: Aino Karisaari & Iris Toiviainen (2023).

Sivujen suunnittelussa pohdimme myös, tuleeko nukke olemaan irrallinen vai kiinnioleuva sivussa. Päädyimme tekemään kaksi erillistä yksinkertaista mallikokeilua, miltä nukke voisi näyttää. Testasimme, miten olisi konkreettisesti parempi tapa toteuttaa sivut eli olisiko nukke irrotettava vai sivussa kiinni. Kokeilimme eri materiaaleja muun muassa paitakangasta, hamahelmiä ja erilaista kumimateriaalia. Nämä materiaalit valikoituivat kokeiluun, koska ne olivat mahdollisimman selkeitä ja erottuvia materiaaleja nukkekankaasta. Halusimme myös testata ompelamista eli millä ompelutyylillä olisi paras tapa ommella nukke sivuihin kiinni.

Maaliskuussa 2024 tapasimme tilaajan kanssa verkkovälitteisesti, jossa kävimme tarkemmin läpi nuken yksityiskohdat. Sovittiin, että nukelle ei tehdä yksityiskohtia eli sormia tai varpaita, koska ne eivät olisi olennaisia työssä. Nukelle luotaisiin kuitenkin kasvot, jotta siitä tulisi inhimillinen ja ihmismäinen. Nukelle tehtäisiin myös hiukset. Päädyimme ratkaisuun, että kosketeltavat kohdat olisivat samalla materiaaleilla ja samalla väreillä tehdyt. Tällä tavoin sivujen koskettelijalle on selkeää, että mitkä alueet ovat soveliaita koskettaa. Nukelle ei tulisi ollenkaan vaatteita, sillä sivujen koskettajan huomio saattaisi kiinnittyä niihin, mikä ei olisi tässä työssä olennaisinta. Sovittiin, että teemme kaksi nukkea, joissa toisessa etupuolen erotettavat koskettelukohtat (jalat ja kädet) olisivat samassa nukessa ja toisessa kuvattaisiin nuken takapuoli, jossa erotettava koskettelukohta olisi hartiasoutu/yläselkä. Tarkoituksena oli luoda sivuista koristeelliset, mutta päädyimme kuitenkin jättämään ne sivuista pois, jottei yksityiskohdat sotke tai sekoita sivujen tunnustelijaa. Koristeet eivät myöskään olisi olleet oleellisia aiheen käsittelyssä. Sovimme tilaajan kanssa, että esite sivuista tulisi olemaan yksi A4-kokoinen, jossa kirjattaisiin sivujen käyttömahdollisuudet sekä pienet koepalat tunnusteltavien kohtien materiaaleista.

Kuva 2. Mallikokeilu, jonka pohjalta lopullinen työ tehtiin. Kuva: Aino Karisaari (2024).

6.2 Sivujen valmistus

Aloitimme sivujen valmistamisen valitsemalla ensin materiaalit. Kaikki materiaalit hankittiin kierrätyskeskuksesta, sillä halusimme hankkia materiaalit ekologisuutta ajatellen. Materiaalien valintaan vaikuttivat muun muassa värikontrastit ja tunnisteltavat pinnat. Värien valinta on tärkeää, jotta kuvat erottuvat tarpeeksi hyvin. Voimakkaita värikontrasteja on hyvä käyttää ja siksi valitsimme sivujen pohjaväriksi tummansinisen, jonka päälle vaaleanvärinen nukke voidaan asettaa. Murrettuja värisävyjä on syytä välttää, sillä puhtaiden värien ansiosta kuva pääsee paremmin esiin. Yksiväristen materiaalien ansiosta kuvan voi hahmottaa helpommin. (Celia 2019, 11.) Kosketeltavien alueiden väri valikoitui sen mukaan, miten ne erottuvat parhaiten nukesta ja pohjaväristä. Kirkkaat värit ja kontrastit helpottavat eri asioiden erottamista, jos näkökykyä on yhtään jäljellä (Nurmi & Tarvonen 2019, 301). Valitsimme tunnisteltavien kohteiden väriksi kirkkaan vaaleanpunaisen, joka on tehty samasta kankaasta.

Koskettelukirjoissa voi olla myös kuuloaistia aktivoivaa materiaalia. Valitsimme vaaleanpunaisen kankaan eroteltuihin kehonosiin myös siksi, koska se kahisee. Näin sivuissa olisi myös kuuloaistille materiaalia. Materiaalien valinnassa on hyvä ottaa huomioon niiden turvallisuus. Materiaalit tulee olla turvallisia ja kestäviä. Ne eivät saa irrota, eivätkä ne saa olla helposti särkyviä. Materiaalien tulee olla myös myrkyttömiä. (Celia 2019, 14.) Kosketuspohjaisissa sivuissa emme käyttäneet ollenkaan liimaa tai muuta vastaavanlaista kiinnitysainetta, vaan ompelimme kaiken käsin. Ajattelimme, että tällä tavoin sivujen nukesta tulisi mahdollisimman kestävä. Muotoilimme sivujen kokoa, johon nukke asetetaan. Sivut ovat A4-kokoisia, jotta nukesta saataisiin mahdollisimman suuri mutta käteen sopiva.

Suunnittelimme ja loimme vielä uuden mallikokeilun sivusta, johon kokeilimme erilaisia materiaaleja. Piirsimme paperille nukken mallin ja asetelimme sen kankaaseen, jonka leikkasimme. Tämän jälkeen ompelimme nukken kiinni pohjakankaaseen ja sen jälkeen täytimme nukken pumpulilla. Vaikka olimme päättäneet valita vaaleanpunaisen kankaan kosketeltaviin pintoihin, kokeilimme vielä varmuuden vuoksi muita eri kankaita. Ompelimme eri väriset ja erilaisista materiaaleista olevat kankaat nukkeen ja kokeilimme, miten ne sopisivat. Kokeilimme muun muassa siniharmaata samettikangasta ja punaista paitakangasta. Testasimme materiaaleja tunnustelemalla ja katsomalla. Sopivat materiaalit on hyvä valita tuntoaistia hyödyntäen (Celia 2019, 14). Nukken hiukset tehtiin harmaanruskeasta langasta, silmät mustasta langasta ja suu punaisesta langasta. Leikkasimme pahvin, johon kiinnitimme pohjakankaaseen ommellun nukken. Pahvi jäi siis pohjakankaan sisälle.

Kokeilun jälkeen varsinaisten sivujen tekeminen oli selvää, koska kaikki materiaalit oli kokeiltu ja valittu. Loppujen lopuksi päädyttiin käyttämään eroteltaviin kosketuspintoihin (käsiin, jalkoihin ja hartiasetuun) vaaleanpunaista kangasta, sillä se oli väriltään tarpeeksi erottuva nukesta ja pohjakankaasta. Kangas myös erottuu tuntemukseltaan muusta materiaalista, sillä se on jäykkää ja silkkipaperimaista kangasta. Kangas kahisee, joten se sopii tuntoaistin lisäksi myös kuuloaistin herättelyyn. Pohjakankaan väriksi, johon nukke ommellaan, valikoitui tummansininen. Näin sivuissa olevat kuvat erottuvat toisistaan paremmin. Itse nukke on vaaleasta kankaasta tehty.

Sovittiin, että ensimmäinen sivu käsittelee käsien ja jalkojen alueita ja toisessa sivussa olisi erotettu hartiasetu. Järjestyksellä ei ole merkitystä, mutta koimme tämän olevan hyvä järjestys sivuille. Alun perin tarkoituksena oli liittää sivut toisiinsa.

Tässä ideoimme erilaisia tapoja yhdistää sivut. Kokeilimme sivujen yhdistämistä ompelemalla ne kiinni toisiinsa langalla ja kuminauhalla. Halusimme, että sivut olisi mahdollista saada myös irti toisistaan. Päädyimme kuitenkin tilaajan kanssa siihen, että sivuja ei yhdistetä, sillä nukke on melko paksu, joten sivujen olisi hankala olla toisissaan kiinni. Sivuja voisi olla muutenkin helpompi pidellä kädessä, kun ne ovat toisistaan irrallisina.

6.3 Valmiit sivut

Valmiit sivut luotiin suunnitelman mukaan. Molempien sivujen valmistus aloitettiin leikkaamalla nukkehahmo vaalean värisestä kankaasta, jonka ompelimme tummansiniseen pohjakankaaseen kiinni. Ompelimme hyvin tiheällä ompeleella, jotta nukke olisi mahdollisimman kestävä pohjakankaassa.

Tämän vaiheen jälkeen ensimmäisen sivun luonnissa ommeltiin vaaleanpunainen kangas kiinni käsiin ja jalkoihin, jotta se olisi jo valmiina kiinni nukessa ennen pumpulilla täyttöä. Vaaleanpunaisen kankaan ompelun jälkeen nukke täytettiin pumpulilla ja kokonaan pohjakankaaseen kiinni. Tämän jälkeen nukkeen ommeltiin silmät ja suu, jonka jälkeen ompelimme hiukset nukkeen kiinni. Seuraavaksi pohjakangas, jossa nukke sijaitsee, ommeltiin kiinni siten, että sen sisään työnnettiin pahvi. Tämän jälkeen pohjakangas ommeltiin kokonaan kiinni, jonka sisälle pahvi jäi. Ensimmäisessä valmiissa sivussa on pelkistetty hymysuinen nukke, jonka lankahiukset kehystävät kasvoja. Nukke on tehty isokokoiseksi täyttämään koko A4 -kokoisen sivun jättämättä ylimääräistä tilaa. Korostetut kehonosat (kädet ja jalat) ovat erotettu vaaleanpunaisella, silkkipaperimaisella kankaalla.

Kuva 3. Ensimmäinen valmis sivu. Kuva: Aino Karisaari & Iris Toiviainen (2024).

Toinen sivu tehtiin muutoin samalla tavoin kuin ensimmäinen, mutta erotettu, vaaleanpunainen kangas ommeltiin hartiasetuun vasta nukun täytön jälkeen. Teimme tämän siksi, koska jos hartiasetu olisi ommeltu ennen pumpulilla täyttöö, olisi se saattanut jäädä nukkekankaaseen kiinni ja täten täyttö ei olisi onnistunut siltä kohdin. Tämän jälkeen ommeltiin nukun hiukset. Hiuksien kiinnitys tehtiin ompelemalla ne yläkulmasta yksi naru kerrallaan, jotta se peittäisi koko nukun takaraivon. Hiuksien keskelle ommeltiin ompeleita ohuella narulla oikealta vasemmalle, jotta hiukset eivät olisi liian irralliset nukesta. Tällöin ne olisivat hyvin kiinnitety nukun takaraivossa ja olisivat näin ollen kestävämpiä. Näin hiukset eivät häiritse sivujen käyttäjää. Toisessa valmiissa sivussa on pelkistetty nukke selkäpuolen perspektiivistä. Nukke on ommeltu peittämään koko A4 -kokoisen sivun.

Nuken lankahiukset ovat ommeltu päälaesta ja takaraivosta niin, että osa langoista ovat jätetty irrallisiksi. Nukessa on korostettu vaaleanpunaisella, silkkipaperimaisella kankaalla yläselkä/hartiaseutu.

Kuva 4. Toinen valmis sivu. Kuva: Aino Karisaari & Iiris Toiviainen (2024).

6.4 Esite sivuista

Tapasimme tilaajan kanssa verkkovälitteisesti ja sovimme, että kosketuspohjaisten sivujen lisäksi luomme yhden sivun esitteen (Liite 3). Esitteen on tarkoitus olla sivujen tukena. Alun perin tarkoituksena oli liittää esitteeseen pienet näytteet sivuissa käytetyistä kangaspaloista, jotta esitteestä tulisi ilmi, mitkä kohdat ovat hyväksyttäviä kosketusalueita. Päädyimme tilaajan kanssa kuitenkin siihen, että kangaspalat olisivat olleet turhia esitteessä. Esite kulkee kosketuspohjaisten sivujen kanssa samassa paketissa, joten kangaspalat ovat sivuissa helposti ulottuvilla. Sovimme tilaajan kanssa, että esitteessä kuvaisimme hieman sivuja sekä kertoisimme sivujen eri käyttömahdollisuuksista.

Hahmottelimme esitettä ensin paperille piirtäen. Loimme esitteen sähköisenä, mutta tulostimme ja laminoimme sen, jotta se olisi helposti käden ulottuvissa. Esitteen alkuun on kirjoitettu lyhyt kuvaus nukesta ja siinä käytetyistä eroteltavien kehonosien materiaalista. Selitämme, miksi materiaali valikoitui nukan eroteltaviin kehonosiin. Kangas on tarpeeksi erottuva muusta materiaalista sekä se kahisee. Kerromme, että sivut luotiin alusta loppuun käsin ompelemalla.

Esitteen loppuun listasimme allekkain sivujen eri käyttömahdollisuuksia. Listaukseen liitettiin niitä käyttömahdollisuuksia, joita ideoimme myös tässä opinnäytetyössä. Kirjasimme muun muassa, että sivuja voi käyttää rajojen tiedostamiseen opetuksessa, omien rajojen havainnollistamisessa esimerkiksi myönteisten ja kielteisten sekä sanallisen kerronnan korvikkeena. Lisäsimme, että sivuja voi käyttää myös tapahtuneiden tilanteiden läpikäynnissä visuaalisesti nukkeen näyttämällä ja eri tunnetilojen näkyminen kosketuksessa, esimerkiksi, millaista voi olla lohdullinen tai välinpitämätön kosketus? Lopuksi kirjasimme, että sivuja voi käyttää myös vuorovaikutustaitojen ja tarpeiden harjoittelussa. Esimerkiksi tunteiden tai tarpeiden ilmaisussa.

6.5 Kosketuspohjaisten sivujen soveltuvuus kyselyn vastauksiin

Vastauksien perusteella fyysisiä rajoja käsitellään muun muassa eri vastaanottotilanteissa (seksuaalineuvonta- ja kasvatustilanteet) ja opetus- ja ohjaustilanteissa. Tilanteissa, joissa on jokin opetuksellinen tavoite. Kosketuspohjaisia sivuja voisi hyödyntää näissä tilanteissa monin eri tavoin.

Vastauksista ilmeni, että muun muassa rajojen tiedostamiseen opettaminen ja sanallinen kerronta ovat tapoja, joilla opetetaan ja ohjataan fyysisistä rajoista. Kosketuspohjaiset sivut voisivat olla vaihtoehtoinen tapa, jolla opettaa ja ohjata fyysisten rajojen tiedostamiseen. Koska nukke jäljittelee ihmismäistä hahmoa, sen avulla voidaan näyttää hyväksyttävät ja epäsoveliaat paikat, minne koskettaa. Ja samalla sanallistaa toimintaa. Näin sanallinen kerronta vahvistaa fyysisten rajojen tiedostamiseen opetuksen viestiä. Opettaja tai ohjaaja voi hyödyntää nukkea sekä yksilöllisessä että yhteisessä opetuksessa. Nuken avulla opettaja tai ohjaaja voi keskustellen käydä läpi kehonosat, joita on soveliaasta koskettaa.

Menetelmiä, joita vastaajat käyttävät fyysisten rajojen opetuksessa ovat muun muassa konkreettinen materiaali, harjoitukset ja sanallinen kerronta. Kosketuspohjaiset sivut olisivat konkreettinen materiaali, jonka avulla voitaisiin harjoitella kosketusta ja keholle näyttämistä. Esimerkiksi kosketuksen erilaista voimakkuutta eli minkälaista eri kosketusta voi olla? Nuken avulla voitaisiin myös harjoitella, kuinka erilaiset tunteet näkyvät kosketuksessa. Koska nukke on eloton, voi sen avulla helposti harjoitella kosketuksen voimakkuutta ja tunteiden näyttöä ilman, että tunteita purettaisiin oikeaan ihmiseen.

Kosketuspohjaisten sivujen avulla voitaisiin luoda myös erilaisia pohdintatehtäviä opetus- ja ohjaustilanteisiin. Sellaisia pohdintatehtäviä, joissa kosketetaan nukkea eri tavoin samalla miettien kosketuksen merkitystä eli minkälaista kosketus on. Vastauksista ilmeni myös, että fyysisiä rajoja voidaan harjoitella myös pari- ja ryhmätyöskentelyn keinoin. Kosketuspohjaisten sivujen nukke voisi soveltua näihin siten, että pari- tai ryhmäkeskustelussa voitaisiin sanallisesti ja nukkeen näyttämällä käydä läpi esimerkiksi omat rajat. Vastauksista kävi ilmi, että fyysisten rajojen opetukseen kuuluu myös toisen kohtaamisen harjoittelu. Nuken avulla voitaisiin harjoitella toisen kohtaamista toista huomioivalla tavalla esimerkiksi harjoittelemalla, kuinka kohdata toinen ihminen.

Vastauksista ilmenneet tilanteet, joissa vastaajat käsittelevät fyysisiä rajoja, ovat muun muassa välitunti ja riitatilanteet. Riitatilanteet, joissa on lyöty tai muutoin ylitetty toisten omat fyysiset rajat. Näiden tilanteiden läpikäyntiin kosketuspohjaiset sivut voisivat soveltua esimerkiksi niin, että tapahtunut tilanne käytäisiin nuken avulla läpi visualisoiden riitatilanne. Nuken avulla voitaisiin kerrata tapahtunut tilanne sanoittamalla ja näyttämällä. Tämän jälkeen nuken avulla voitaisiin muistuttaa, miten toimia jatkossa oikein.

Vastauksien perusteella tärkeä asia, jota huomioida fyysisten rajojen opetuksessa on luoda selkeät säännöt kosketukselle. Minkälaisissa tilanteissa on soveliasta koskettaa? Ja kosketuksen rajaaminen luvallisiin tilanteisiin. Kosketuspohjaisten sivujen nuken avulla opettaja tai ohjaaja voisi luoda säännöt kehonosista, joita on soveliasta koskettaa ja muistuttaa niiden noudattamisesta tarpeen mukaan. Vastauksista ilmeni myös, että yksilön huomiointi on tärkeää ottaa huomioon fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa. Millä tavoin oppilas oppii parhaiten? Tilanteet, joissa kosketuspohjaisten sivujen nukkea voisi käyttää voisi olla opettajajohtoinen tai oppilaan itseohjautuvaa toimintaa. Nuken avulla opettaja tai ohjaaja voisi esimerkiksi mallintaa ja sanoittaa opetettavaa asiaa tai oppilas voisi itse toteuttaa ohjeistuksen perusteella toiminnan, mitä opettaja tai ohjaaja pyytää.

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä vastaajat toivoivat lisää erilaisia materiaaleja ja harjoituksia, joita voisi hyödyntää fyysisten rajojen opetuksessa ja ohjauksessa. Luomamme kosketuspohjaiset sivut voisi olla yksi uusi konkreettinen materiaali, jota voisi hyödyntää aiheen käsittelyssä monin eri tavoin. Sivut on pyritty luomaan käteen sopiviksi ja helppokäyttöisiksi sekä turvallisiksi. Sivujen monikäyttöisyyden vuoksi ne voisivat toimia fyysisten rajojen opetuksen ja ohjauksen tukena. Sivut on pyritty luomaan niin, että ne voisivat soveltua kaikkien lasten käyttöön. Pyrkimyksenä oli luoda yksinkertaiset sivut, jotka mahdollistaisivat helpon ja monipuolisen käytön, ja joita voisi soveltaa moniin eri tilanteisiin.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön aiheena oli fyysisten rajojen opetus ja ohjaus erityistä tukea tarvitseville lapsille. Tätä aihetta tuimme luomalla kaksi kosketuspohjaista sivua tilaajan Valteri-koulu Onervan käyttöön. Kosketuspohjaisten sivujen tarkoituksena on toimia menetelmänä, jota voitaisiin hyödyntää fyysisten rajojen opetus- ja ohjaustilanteissa. Kyselyllä ja teoriatiedolla kartoitettiin tietoa, jota voitaisiin soveltaa kosketuspohjaisten sivujen käyttömahdollisuuksien ideoinnissa. Konkreettisenä tuotoksena syntyi kaksi kosketuspohjaista sivua sekä yhden sivun esite, jotka menivät tilaajan käyttöön.

Kyselyn vastauksista syntyi paljon pohdintaa, kuinka kosketuspohjaiset sivut voisivat soveltua fyysisten rajojen opetus- ja ohjaustilanteisiin. Vastauksista tulleiden ideoiden lisäksi, kosketuspohjaisia sivuja voisi hyödyntää myös monissa muissa tilanteissa. Jos henkilö kokee haasteelliseksi verbalisoida epäasiallisen koskettamisen kokemusta, sivut voisivat toimia apuna tilanteen ilmaisemiseen. Kosketuspohjaisten sivujen avulla olisi mahdollista visualisoida alueet, mitkä ovat henkilölle sopivia kosketuskontaktin kohteita ja mitkä eivät. Myös nuken avulla olisi mahdollista harjoitella vuorovaikutusta ja sanallista kerrontaa. Eri kuvamateriaali voisi tukea tällaista harjoittelua. Nukke voisi toimia kohteena, jonka tunteita ilmaistaan kuvien avulla. Kosketuspohjaiset sivut voisivat sopia hyvin erityisesti vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin, joissa opettaja tai ohjaaja sekä oppilas olisivat aktiivisia osallistujia.

Opinnäytetyötä tehdessä haasteeksi koitui kyselyn ja kosketuspohjaisten sivujen yhdistäminen toisiinsa. Kysely koostui kysymyksistä, jotka käsittelivät fyysisten rajojen opetusta ja ohjausta, eikä niinkään kosketuspohjaisten sivujen luomiseen liittyviä huomioita. Kysely olisi siis voinut tukea paremmin sivujen valmistusta ja siihen liittyviä seikkoja, jos olisimme luoneet kysymykset liittyen sivujen luomiseen tarkoitettuihin huomioihin. Tämän vuoksi meidän tuli pohtia uutta tarkoitusta kyselylle, jotta kysely ja kosketuspohjaiset sivut tukisivat toinen toisiaan. Päädyimme ratkaisuun, jossa pohditaan sivujen soveltumista kyselyn vastauksista ilmi tulleisiin tilanteisiin, joissa käsitellään fyysisiä rajoja. Kuinka sivut voisivat toimia yhtenä menetelmänä fyysisten rajojen opetuksessa?

Kysely soveltui aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä, koska avoimet vastauskentät mahdollistivat vastaajien kokemustiedon jakamisen fyysisten rajojen ohjauksesta ja opetuksesta.

Jos kysymyksille olisi ollut valmiit vastausvaihtoehdot, emme olisi saaneet monipuolista ja jokaisen vastaajan omaa kokemustietoa. Kyselyn kysymykset pyrittiin luomaan mahdollisimman tarkasti, mutta ne olisivat voineet olla vielä enemmän tarkempia ja yksinkertaisempia. Kysymyksissä olisi voinut tuoda enemmän esimerkkejä, jotka selkeyttäisivät kysymystä. Kysely aineistonkeruumenetelmänä saavuttaa helpommin suuremman vastaajajoukon kuin esimerkiksi haastattelu. Kyselyllä alun perin haettiin suurta ja monipuolista vastausmäärää, mutta nämä tavoitteet eivät toteutuneet kyselyssä. Vastaajajoukon etsiminen oli haasteellista, joten vastaajien määrä jäi suppeaksi. Jotta vastausmäärä olisi ollut laajempi, kysely olisi voitu jo alun perin lähettää monille eri alojen ammattilaisille esimerkiksi sairaanhoitajille, terveydenhoitajille tai varhaiskasvatuksen opettajille. Informoimme vastaanottajia kyselyn luonteesta lähettämällä saatekirjeen kyselyn mukana. Informoinnissa on tärkeää mainita vapaaehtoisuudesta, jotta se olisi eettisesti oikein luotu (Eskola & Suoranta 2008, 56). Luomassamme saatekirjeessä sekä kyselyssä olevassa informaatiotekstissä emme maininneet vastaajien vapaaehtoisuudesta osallistua kyselyyn. Tämän unohdimme mainita, joten kyselyn informointi ei ollut täysin oikein eettisestä näkökulmasta katsottuna.

Kosketuspohjaisten sivujen valmistuksessa hyödynnettiin tilaajan kautta saatua ammattinäkökulmaa, teoretietoa sekä tekijöiden omaa kokemustietoa, joiden perusteella sivut luotiin. Jotta sivut palvelisivat paremmin käyttäjäkuntaa, kosketuspohjaiset sivut olisi voitu antaa valikoidulle testiryhmälle kokeiltavaksi. Testauksessa olisi voitu kokeilla eri materiaalien toimivuutta. Tällä tavoin olisimme voineet saada palautetta ja lisää ideoita siitä, kuinka kehittää sivuja vielä paremmin kohderyhmää palveleviksi. Testauksen kautta olisimme saaneet varmuutta materiaalien valinnassa sekä sivujen kestävydestä eri käyttötilanteissa. Tämän meidän olisi kannattanut huomioida opinnäytetyön aikataulun suunnittelussa.

Esittelimme valmiit sivut tilaajalle verkon välityksellä, jonka kautta tilaaja pystyi arvioimaan ja antamaan palautetta sivuista. Kuitenkaan tilaaja ei pystynyt antamaan täyttä arviointia sivujen toimivuudesta, koska tilaaja ei ehtinyt kokeilemaan sivuja käytännössä ennen opinnäytetyön jättöä loppuarviointiin. Tilaaja oli kaikin puolin tyytyväinen valmiisiin sivuihin. Tilaajan mielestä onnistunutta oli materiaalien monipuolinen valinta sekä sivujen yksinkertaisuus. Materiaaleissa oli huomioitu erilaiset pinnat ja ekologisuus. Sivuihin ei ollut mitään ylimääräistä, kuten koristeita tai vaatteita nuken päällä. Tilaaja oli tyytyväinen myös sivujen valmistuksessa huomioituun kestävään kiinnitykseen.

Sivut luotiin käsin ompelemalla. Kuitenkaan emme voi tietää varmaksi, miten kestäviksi sivut on tehty eli miten ne kestävät käytössä. Sivuissa käytettiin ohutta lankaa, joka taitettiin kaksinkertaiseksi. Kuitenkin ohuen langan vuoksi emme voi olla täysin varmoja ompeleen kestävydestä.

Tällä opinnäytetyöllä haluttiin tuoda fyysisten rajojen aihetta enemmän esille ja kuinka niitä voitaisiin käsitellä. Kosketus on merkittävä osa ihmisten arkea, mutta omista fyysisistä rajoista puhutaan vähän. Kyselystä tulleiden vastausten perusteella fyysiset rajat ovat käsitellyssä etenkin kouluympäristöissä. Kouluympäristössä oppilaat ovat tekemisissä vertaistensa kanssa koko koulupäivän ajan, ja koulupäivään voi liittyä monia vaihtelevia tilanteita, joissa fyysiset rajat voivat ilmetä. Vastausten perusteella fyysisiä rajoja käsitellään muun muassa välitunti- ja riitatilanteissa. Näiden tilanteiden käsittely korostaa tarvetta opettaa oman ja muiden fyysisten rajojen kunnioittamista ja hyväksymistä. Rajojen asettaminen luo turvallisen ja hyväksyvän ympäristön sekä terveiden ihmissuhteiden muodostumisen.

Opinnäytetyössä oli kaksi tekijää, joten siksi oli tärkeää jakaa vastuuta tasavertaisesti. Opinnäytetyön kirjallinen osuus jakautui yhteisiin kirjoituksiin sekä yksilöllisiin vastuualueisiin tekijöiden kesken aiheen mukaan. Kyselylomake ja produkti olivat yhteisesti tehtäviä, sillä niihin tarvittiin kummankin tekijän näkökulmaa. Teorian kirjoittaminen jaettiin tekijöiden kesken. Tekijöiden keskinäinen luottamus ja arvostus on tärkeää, jotta opinnäytetyöstä tulisi yhtenäinen kokonaisuus. Yhteisen työn tekemisessä on tärkeää huolehtia aikataulutuksesta ja niissä pysymisestä. Työ eteni aikataulutuksen mukaisesti. Yhteistyö tekijöiden kesken oli kaiken kaikkiaan onnistunutta, sillä tekemiset jaettiin tasavertaisesti ja opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin.

Opinnäytetyö on merkittävä, sillä kosketuspohjaisten sivujen avulla fyysisiä rajoja voidaan käsitellä monella eri tapaa. Koska seksuaalisuuteen liittyy monia asioita, jatkoideana voisi olla erilaisten kosketusmateriaalien luominen erilaisista seksuaalisuuteen liittyvistä osioista. Esimerkiksi koskettelukirjan kehittäminen fyysisten rajojen käsittelystä tarinan muodossa tai koskettelukirja ihmisen kehollisista muutoksista kehityksen aikana. Näissä kosketuspohjaisissa sivuissa nukke on pyritty luomaan neutraaliksi hahmoksi, joten jatkokehitysideana voisi olla nukesta luotu miesoletettu ja naisoletettu versio.

Opinnäytetyö tuotti menetelmän, jolla voi ilmaista omia tarpeita ja ajatuksia. Nukkeen näyttämällä voidaan kertoa omista tarpeista, jos sanallinen kerronta ei ole mahdollista. Opinnäytetyö tuotti uutta materiaalia, joka on olennainen osa ammattialamme työnkuvaa. Tällä aiheella nostettiin rajojen merkitys esiin, joka voi näkyä niin tulkkauksena kuin ohjaustilanteissa. Tilanteissa on tärkeää muistaa ammatillisuus ja huolehtia rajojen säilymisestä. Fyysiset rajat ovat aiheena tärkeä, joten tämä työ mahdollistaa tilaajalle aiheen käsittelyn. Työ on luotu tilaajan tarpeesta ja on pyritty luomaan siten, että sillä olisi mahdollisimman monipuolisia käyttömahdollisuuksia. Työ on pyritty luomaan jokaiselle käyttäjälle saavutettavaksi, joten työ ei rajoita käyttäjiä.

LÄHTEET

Ala-Luhtala, Riitta & Lottes, Ilse & Valkama, Sirpa 2014. Ihmisoikeuksia korostava tunne- ja turvataidot osaamiseksi -hanke. Teoksessa Sirpa Valkama & Riitta Ala-Luhtala (toim.) Tunne – ja turvataidot osaamiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulu julkaisuja 194, 12–16. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85998/JAMKJULKAISUJA1942014_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Viitattu 7.4.2024. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTE%20T%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Cacciatore, Raisa & Ingman-Friberg, Susanne & Kauppinen, Pamela & Laru, Suvi & Pekkola, Jussi 2022. Kosketus on tärkeää. Väestöliitto. Viitattu 20.11.2023. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2022/04/b6cfc4b0-kosketuksen-merkityksesta.pdf>

Celia 2023a. Koskettelukirjat. Viitattu 4.12.2023. <https://www.celia.fi/kirjat-ja-aineistot/koskettelukirjat/>

Celia 2023b. Tietoa Celiasta. Viitattu 4.12.2023. <https://www.celia.fi/tietoa-celiasta/>

Celia 2019. Opas koskettelukirjojen tekijöille. Uudistettu painos. Viitattu 8.4.2024. <https://www.celia.fi/wp-content/uploads/2019/03/Opas-koskettelukirjan-tekij%C3%B6ille.pdf>

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Henttonen, Tanja 2021. Emme selviä ilman kosketusta. Blogikirjoitus. Viitattu 6.4.2024. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/blogi/emme-selvia-ilman-kosketusta/>

Hirvonen, Maija & Kinnunen, Tuija & Tiittula, Liisa 2020. Viestinnän saavutettavuuden lähtökohtia. Teoksessa Maija Hirvonen & Tuija Kinnunen (toim.) Saavutettava viestintä: yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä. (E-kirja.) Helsinki: Gaudeamus, 9–22.

Hopsula 2019. Sensorisen Integraation Terapia. Viitattu 11.4.2024. <https://www.hopsula.fi/terapia/si-terapia/>

Ihmisoikeusliitto 2024. Mitä ihmisoikeudet ovat? Viitattu 19.2.2024.
<https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/>

Ihmisoikeudet.net 2024. Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet. Viitattu 19.2.2024.
<https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/seksuaalioikeudet/>

Ingman-Friberg, Susanne & Cacciatore, Raisa 2016. Seksuaalikasvatus on hankala sana. Teoksessa. Raisa Cacciatore (toim.) Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. 1. painos. Helsinki: Oy Duodecim, 82–86.

Ingman-Friberg, Susanne & Cacciatore, Raisa & Kauppinen, Pamela 2016. Turvataidot ovat lapsen oikeus. Teoksessa. Raisa Cacciatore (toim.) Keho on leikki. Avain luonnolliseen seksuaalikasvatukseen alle kouluikässä. 1. painos. Helsinki: Oy Duodecim, 95–109.

Invalidiliitto 2023. Saavutettavuus. Viitattu 5.12.2023.
<https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>

Kangasaho, Riitta 2006. Sokea oppilas ja hänen koulunkäyntinsä tukeminen. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Kontu (toim.) Näkökulmia näkövammaisten opetukseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–114.

Kaski, Markus (toim.) & Manninen, Anja & Pihko, Helena 2012. Kehitysvammaisuus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kehitysvammaliitto 2023a. Kehitysvammaisuus. Viitattu 15.11.2023.
<https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>

Kehitysvammaliitto 2023b. Saavutettavuus. Viitattu 5.12.2023.
<https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/saavutettavuus/>

Kinnunen, Taina & Parviainen, Jaana & Haho, Annu & Jolkkonen, Mari 2019. Ammatillinen kosketus. Kuinka tunnettyötä tehdään. Helsinki: Kirjapaja.

Kostamo, Pipsa, Airaksinen, Tiina & Vilkka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. (E-kirja.) Helsinki: Art House Oy.

Kujanpää, Sara & Toivanen, Karita 2023. Moniaistiset koskettelukirjat – Yhdenvertaisen lukemisen edistäminen ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Tradenomi (AMK). Kirjasto- ja tietopalveluala. Opinnäytetyö. Viitattu 10.4.2024.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/800019/Kujanpaa_Toivanen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Lapsen oikeudet 2024. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään elämään ja kasvuun. Viitattu 15.4.2024.

<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/jokaisella-lapsella-on-oikeus-hyvaan-elamaan-ja-kasvuun/>

Martin, Saara & Tähkä, Essi & Willem, Lilli 2018. Missä menee mun rajat? Toimintapiste Lasten oikeuksien päivän -tapahtumassa. Turun ammattikorkeakoulu. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Opinnäytetyö. Viitattu 25.4.2024.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/159086/Martin_Saara_Tahka_Essi_Willem_Lilli.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Merriam-Webster 2024. Diversity. Viitattu 28.4.2024. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/diversity>

Mäkelä, Jukka 2005. Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä. Suomen lääkirlehti 14, 1543–1549. Viitattu 26.4.2024.

https://asiakas.kotisivukone.com/files/pirpana2.tarjoaa.fi/tiedostot/kosketuksen_merkitys_artikkeli.pdf

Nurmi, Päivi & Tarvonen, Sari 2019. Lapsi, jolla on näkövamma. Teoksessa Päivi Pihlaja & Riitta Viitala (toim.) Varhaiserityiskasvatus. (E-kirja.) 2., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 297–311.

Näkövammaisten liitto 2023. Pistekirjoitus. Viitattu 4.12.2023. <https://www.nakovammaistenliitto.fi/fi/pistekirjoitus>

Näkövammaisten liitto 2022. Näkövammaisuus. Viitattu 15.11.2023. <https://www.nakovammaistenliitto.fi/fi/nakovammaisuus>

Oikeusministeriö 2023. Perus- ja ihmisoikeudet. Viitattu 7.12.2023. <https://oikeusministerio.fi/perus-ja-ihmisoikeudet>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa. Viitattu 11.3.2024.
<https://okm.fi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>

Opetushallitus 2024. Mitä lapsen tuki varhaiskasvatuksessa on? Viitattu 11.3.2024.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>

Papunet 2023. Tuntoaisti. Viitattu 6.4.2024. <https://papunet.net/tuntoaisti/>

Positiivinen kasvatus 2023. Positiivinen kasvatus. Viitattu 4.12.2023.
<https://positiivinenkasvatus.fi/>

Ruulio, Tiina 2022. Koskettelukirja on pieni taideteos. Silmäterä 1/2022, 36. Viitattu 10.4.2024. <https://silmatera.fi/wp-content/uploads/2022/02/silmatera-1-22-net.pdf>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 3§.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Turvataitokasvatus. Viitattu 6.4.2024.
<https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-ehkaisy/turvataitokasvatus>

Tilastokeskus 2023. Erityinen tuki. Viitattu 5.10.2023.
https://stat.fi/meta/kas/erityinen_tuki.html

Trogen, Tiia 2020. Positiivinen kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 6.4.2024. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Vaaranen, Heli 2021. Mitä tarkoittaa ”sinä tarvitset rajat”? Väestöliitto. Viitattu 4.12.2023.
<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-tarκοittaa-sina-tarvitset-rajat/>

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–128.

Valteri 2023. Koulupaikka. Viitattu 13.11.2023. <https://www.valteri.fi/koulu/koulupaikka/>

Vehkalahti, Kimmo 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. (E-kirja.) Helsingin yliopisto.

Väestöliitto 2024. Mitä on kehotunnekasvatus. Viitattu 23.4.2024.
<https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/01/17d8cd7e-tiivistelma-suomi-netti-1-2020.pdf>

Väestöliitto 2023. Lasten kehotunnekasvatus. Viitattu 3.12.2023.
<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>

Väestöliitto 2022. Miten tunnistan omat rajani? Viitattu 1.2.2024.
<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/miten-tunnistan-omat-rajani/>

Väestöliitto 2019. Seksuaalioikeudet. Viitattu 10.4.2024.
<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/uudistettu-seksuaalioikeudet-julkaisu-luettavissa/>

LIITTEET

LIITE 1. Saatekirje kyselylle.

HUMAK[®]

Olemme Iiris Toiviainen ja Aino Karisaari ja opiskelemme tulkeiksi (AMK) Humanistisessa ammattikorkeakoulussa.

Teemme opinnäytetyötämme Valteri-koulu Onervalle.

Opinnäytetyössämme suunnittelemme kosketuspohjaiset sivut fyysisistä rajoista erityistä tukea tarvitseville lapsille.

Suunnittelemamme kosketuspohjaiset sivut kertovat erityistä tukea tarvitseville lapsille, mitä fyysisillä rajoilla tarkoitetaan. Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat erityistä tukea tarvitsevat lapset. Fyysisillä rajoilla tarkoitamme tässä tapauksessa kehollista koskemattomuutta ja mihin kehonosiin on soveliaista koskea toista henkilöä.

Kyselyyn voi vastata vaikka ei olisi kokemusta fyysisten rajojen opetuksesta erityistä tukea tarvitseville lapsille, mutta on kokemusta yleisesti aiheen käsittelystä lasten kanssa.

Kysely on anonymi.

Vastaukset hävitetään kun opinnäytetyö on valmis (keväänä 2024).

Kyselyn vastauksia hyödynnetään osana opinnäytetyötä.

Vastausten avulla käsittelemme aihetta opinnäytetyömme kirjallisessa osuudessa sekä kosketuspohjaisissa sivuissa.

Kyselyssä on seitsemän avointa kysymystä.

Vastaa kyselyyn omien kokemustesi perusteella.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa noin 15 minuuttia.

Vastausaikaa kyselylle on 21.2.2024 asti.

LIITE 2. Kysely.

Kyselyn kysymykset 1–3.

1. Ammattinimikkeesi

Tallenna ja jatka myöhemmin

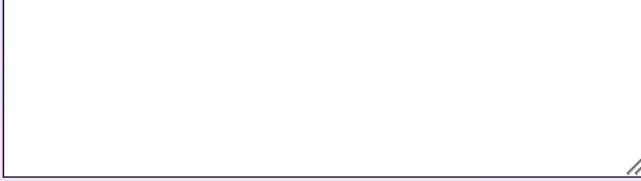
2. Missä tilanteissa sinä käsittelet fyysisiä rajoja? (Esim. oppitunnit, leikki, liikunta, lukeminen, kehokasvatus tms.)

Tallenna ja jatka myöhemmin

3. Millä tavoin sinä opetat ja ohjaat lasta fyysisistä rajoista?

Kyselyn kysymykset 4–5.

4. Minkälaisia menetelmiä sinä käytät opetuksessa? (Esimerkiksi kuvamateriaali, videot, ympäristö, esineet jne.)

Tallenna ja jatka myöhemmin

5. Kuvaa ja kerro vapaasti ohjaustilanteesta, jossa olet opettanut tai ohjannut lasta fyysisistä rajoista.

Kyselyn kysymykset 6–7.

6. Muita huomioon otettavia asioita?

Tallenna ja jatka myöhemmin

7. Minkälaista aineistoa, tukea tai tietoa toivoisit olevan tai kehitettävän lisää aiheeseen liittyen?

LIITE 3. Esite

Kosketuspohjaiset sivut fyysisistä rajoista

Tässä on kaksi kosketuspohjaista sivua, joissa aiheena on fyysiset rajat. Sivuihin on luotu nukkehahmot. Nukke on neutraali hahmo, jonka avulla voidaan käsitellä fyysisiä rajoja.

Sivut on luotu käsin ompelemalla käyttäen eri tuntuksia kankaita. Kankaat erottuvat toisistaan niiden kosketuspinnasta. Nukella halutaan näyttää hyväksyttävät kehonosat, joita koskettaa. Tarkoitus ei ole siis kieltää kosketusta. Eroteltavat kehonosat ovat kädet, jalat ja yläselkä/hartiaseutu.

Eroteltavissa kehonosissa käytetty vaaleanpunainen kangas erottuu väriltään ja tunnustelupinnaltaan muista nukeissa käytetyistä kankaista. Kangas kahisee eli nukessa on tuntoaistin lisäksi myös kuuloaistia aktivoiva ominaisuus.

Sivuilla voi olla monta eri käyttötarkoitusta. Tässä on muutamia ehdotuksia nuken käyttömahdollisuuksista, joita voi hyödyntää eri tilanteissa.

Sivuja voi käyttää

Rajojen tiedostamiseen opetuksessa.

Omien rajojen havainnollistamisessa esimerkiksi myönteisten ja kielteisten.

Rajojen muistuttamisen tukena.

Sanallisen kerronnan korvikkeena.

Tapahtuneiden tilanteiden läpikäynti visuaalisesti nukkeen näyttämällä.

Eri tunnetilojen näkyminen kosketuksessa esimerkiksi, millaista voi olla lohdullinen tai välinpitämätön kosketus.

Vuorovaikutustaitojen ja tarpeiden harjoittelussa. Esimerkiksi tunteiden tai tarpeiden ilmaisussa. Tässä voisi hyödyntää kuvamateriaalia nuken rinnalla.